

KADER GAYRETE ÂŞIKMIŞ...

Sizin de kulağınıza geldi mi? Kader, Gayret'e âşıkmiş...

Ama başka bir aşk hikâyesi bu... İnsanın sırrını çözmekte güçsüz kaldığı bir aşk hikâyesinden söz ediyoruz. Biraz açalım mı pencereyi?

İslâm'ın inanç esaslarından biri kadere inanmaktır, hem de hayır ve şerriyle birlikte... Bu da basit bir ifadeyle şu demektir: Allah, yaratmış olduğu kâinatın ve bu bağlamda kâinatın özü ve prototipi mahiyetindeki insanın başından geçecek herşeyi, zamanla sınırlı olmayan ilmiyle öngörüp yazmış, takdir etmiştir. Herşeyin ilâhî bir ölçü içerisinde takdir edildiği, yani kadere sahip olduğu Kur'an ayetleriyle sabittir. Ama biz kâinatın kaderini bir tarafa bırakalım da insanın kaderine bakalım...

İslâmî anlayışa göre, kader, Allah tarafından yaratılan iyilik ve kötülüğü de içermektedir. Yani insanın yapacağı iyilikler ve kötülükler önceden belirlenmiş ve kader olarak çizilmiştir. Buna böyle iman ederiz, çünkü Cebrail meleğin Peygamber Efendimizle bir diyalog içerisinde özet olarak sunduğu öğretileri ihtiva eden "Cibril Hadisi" bizlere bunu bildirmektedir. İnsan da kendisine Yaratıcısı tarafından verilen kısmî/cüzi seçme hürriyeti ile herşeyi yaratan Allah'ın var ettiği ve yapılmasını istediği iyilik ile yapılmasından hoşlanmadığı kötülük arasında seçimde bulunarak eylemde bulunmaktadır. Böylece kader, kaza olarak tahakkuk etmektedir. Bunun so-

nucunda insan, hür iradesiyle yaptıklarından dolayı sevap veya azap ile karşılık görür. Allah'ın adaleti de bu şekilde tecellî etmiş olur.

İyi, güzel de... 1400 seneden beri İslâm dünyasındaki bu kader tartışmaları niye? Hatta dünün çözüme kavuşturulamamış meselelerini "yeni keşifler" olarak temcit pilâvı gibi tekrar tekrar gündeme getirmeler neden?

Yukarıda basitçe kader inancımızı sunmaya çalıştık, ama işin aslı hakikaten o kadar da basit değil. Çünkü Peygamber Efendimizin de buyurduğu üzere kader meselesi "Allah'ın sırlarındandır". Konu itibarıyla gaybiyattandır, yani akıl ve tecrübe etmek suretiyle elde edilebilecek bilgileri aşan bir özelliğe sahiptir. Bunun için işi çok zorlayıp içinden çıkılmaz bir hâle getirmek yerine, Peygamber Efendimizin tavsiyesine uyarak bu konuya fazla fazla girmek gerekir. Konunun kaynağı belli ve ilâhî bir sır sözkonusu... Öyleyse Kur'an ve hadislerde verilen sınırlı bilgilerle yetinelim ve niyetimizi de temiz tutarak bu sır deryasını Allah'ın inayetiyle geçelim.

Bir de şunu unutmayalım: Kader gayrete âşıktır... Ama bizim Kader ile Gayret arasındaki aşk değil bu bahsettiğimiz... Allah'ın adaleti gereği, insanın kaderi, göstereceği çaba ve gayrete ince bir iple bağlıdır. Aman o ipi koparmayalım, üzerimize düşeni yapmaktan sakın geri durmayalım... Allah ile olalım ki, Allah da bizimle olsun... O zaman kader de bizimle olur zaten!

Vedat S. Ahmed

Sayı 1 (301)

Ocak 2020
Yıl XXX

ISSN: 1312-9872

Yayın Sahibi
BULGARİSTAN
MÜSLÜMANLARI
BAŞMÜFTÜLÜĞÜ

Yayın Türü
Aylık, süreli

Başredaktör

Vedat S. Ahmed

Yayın Kurulu

Cemal Hatip

Dr. İsmail Cambazov

Dr. Kadir Muhammed

Murad Boşnak

Muhammed Kamber

Dizgi ve Tasarım

Salih M. Şabanov

Adres

Sofya 1000

ul. „Bratya Miladinovi“ 27

Müslümanlar Dergisi

tel.: 02/981 60 01

Temsilcilikler

Bölge Müftülükleri

Cami Encümenlikleri

Online

www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Baskı

Sky Print

Abone ücretleri

Yıllık: 24,00 lv.

Altı aylık: 12,00 lv.

02

06

08

İÇİNDEKİLER

- 02 Bütün Sorunların Çözümü Çalışmaktadır
06 Allah'a İftira Hâline Dönüşen Kader
08 Bu Yazıyı Okumamak Kader Mi?
10 O'nun Takdirine Teslim Olmalı!

- 12 Nüvvab Gençliği Marşı
14 Razgrad Feyziye Medresesi
16 Omur-Faki Köyündeki Derviş Bey Camisi
17 Hâfız Ömer Bin Abdülaziz
17 Haber Turu

BÜTÜN SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ ÇALIŞMAKTADIR

Bulgaristan Doğumlu Türkiyeli Araştırmacı
Basri Zilabid Çalışkan ile Mülâkât

► Sayın Basri Zilabid, “Müslümanlar” dergisinin sayfalarına hoş geldiniz. Sizinle bu mülâkâtı gerçekleştirme arzumuz, Bulgaristan Müslüman topluluğuna yönelik araştırmalarınız, eğitim ve kültür hizmetlerinizden kaynaklanmaktadır. Bulgaristan doğumlu, ama Türkiye’ye göç etmiş bir aileye mensupsunuz. Eğitiminizin önemli bir kısmını Türkiye’de gördünüz, fakat bir müddet Bulgaristan’a gelip eğitim hizmetleriyle uğraştınız. Türkiye’de yaşıyor ve çalışıyor olmanıza rağmen, kalbiniz “Bulgaristan” diyerek atıyor sanki... Bu hâlet-i ruhiyeyi anlatır mısınız bize?

Şimdi beni can evimden vurdu-nuz... Öncelikle teşekkür ederim teveccühünüze, “Müslümanlar” dergisinin idare ve çalışanlarına bu mülâkât için... Tespitiniz çok doğru; kalbim, ruhum, gözüm, kulağım “Bulgaristan” diyor. Dobriçli hemşehrim Doktor Hasan Efraimov’un Amerika’ya göç etmiş Deliormanlıların hasretini anlattığı yakında yayınlanan “Deliorman Karakoncolosu” diye bir hikâye kitabı var. Orada ben de kendimi buldum. İnsanın doğup büyüdüğü topraklara duyduğu özlem ve hasret... Oraya dair rüya ve emellerinin olması... Hiçbir zaman göç ettiğin yere ait olamaman, bu Ana-

Basri Zilabid Çalışkan, 1978 yılında Hacıoğlu Pazarcık (Dobriç) ilinin Ekizçe (Benkovski) köyünde doğdu. İlk tahsilini doğduğu yerde gördü. Daha sonra Çanakkale Biga İmam Hatip Lisesi (1995) ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini (2000) bitirdi. İslâm tarihi alanında yüksek lisans yaptı. 10 yıl kadar Sofya’da ikamet edip Yüksek İslâm Esntitüsünde ders verdi ve sivil toplum çalışmalarında bulundu. İstanbul’da oturmakta ve İlmî Araştırmalar Merkezi’nde çalışmaktadır. Daha önce İslâm tarihi ders notları Bulgarca yayınlanan yazarın 2019 yılı Ramazan ayında “Bulgaristan’da İslâm” kitabı yayınladı.

vatan dahi olsa... Bulgaristan’a dair bir rüyamız var, o da İslâm güneşinin karanlıkları aydınlatmasıdır. Bulgaristan’da yaşayan Müslümanların güzel günler görebilmesi için dünyanın hangi noktasında olursak olalım bu uğurda çalışmamız gerektiğine inanıyorum.

► Hem Bulgaristan’ı hem de Türkiye’yi tanıyan biri olarak iki tarafta da yaşayan Bulgaristan Müslümanlarının/Türklerinin bir portresini çizebilir misiniz? Bu bağlamda ortak noktalar, farklılıklar nelerdir?

Türkiye’de yaşayan Bulgaristan Türkleri öncelikle “göçmen”, “muhacir”dir. Göçmenlik zordur. Atalarımız “muhacirlik ateşten gömlek” demişler. Tabii, Türk-Rus Harbinden bu yana hep göçler ol-

muş, ancak 1989’dan önce gelenler, göç antlaşmalarıyla geldikleri için bir nevi Bulgaristan defterini kapatmışlar. Son büyük göçte gelenler, çifte vatandaş olduklarından sıkça memleketlerine gelip gitmekte, ilişkiler daima canlı kalmaktadır. Bulgaristan Türkünün/Müslümanının bariz vasfı, her nerede olursa olsun, “dürüstlük” ve “çalışkanlık”tır.

Komünizm, ateist bir nesil yetiştirdi. Bunu inkâr edemeyiz. 1950’lerde imanlarını kurtarmak için göç yollarına düşenler gerçekten haklı imişler. Son yıllarda 1989 göçmenleri arasında ve özellikle kadınlar arasında dine dönüş gözlemliyorum. 60-65 yaşlarında kadınların Kur’ân-ı Kerim’i okumayı

BASRİ ZİLÂBİD ÇALIŞKAN

BULGARİSTAN'DA İSLÂM

(1878 - 2018)

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi ve Balkan Savaşları'nın getirdiği ölüm ve sürgünlerden sonra hâlâ Bulgaristan topraklarında kalan Türkler, Pomaklar ve Müslüman Romanlar için var olma mücadelesinin günleri başlar. Bulgaristan yönetimlerinin öteden beri var olan homojen bir ulus oluşturma politikaları 1980'li yılların ortalarında zirve noktasına ulaşmış ve Türklere uygulanan zorla isim değiştirme ve zorunlu göç hâdisesi dünya gündemine oturmuştur.

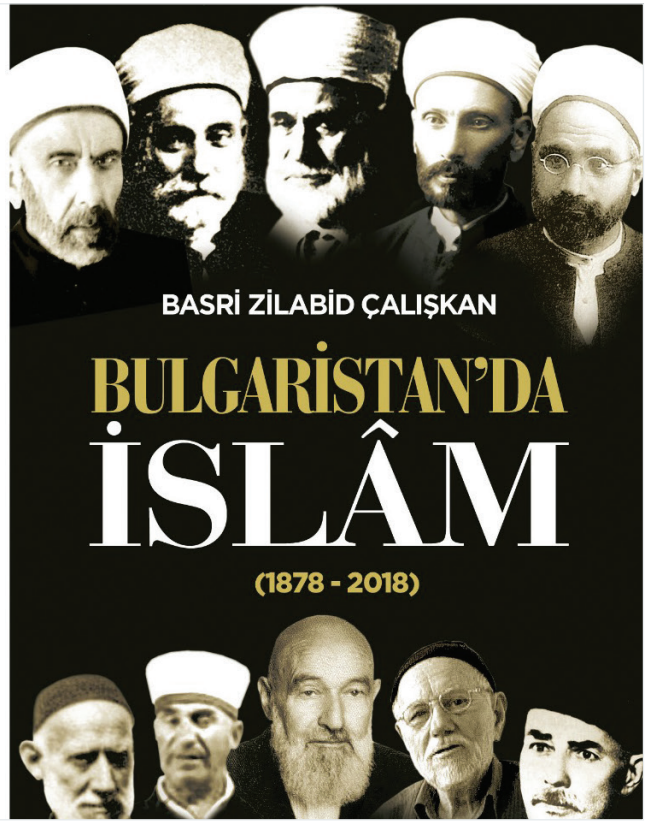
Elinizdeki eser, Osmanlı sonrası Bulgaristan Müslümanlarının demografik yapısını, merkezi dinî teşkilatları olan Başmüftülük kurumunu, camilerini, kadı yardımcıları yetiştirmek üzere ikili anlaşmalara konu olmuş Osmanlı yâdigânı Medresetü'n-Nüvvâb okulunun tarihçesini ve burada yetişen âlimleri incelemektedir.

Komünizm sonrası demokratik döneme geçişle elde edilen bazı siyasi, dinî ve kültürel haklar çerçevesinde çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Hak ve Özgürlükler Hareketi ile Müslümanların dinî inanç ve ibadetlere bağlılıklarını da tespit edilmeye çalışılmaktadır.

www.inkilab.com.tr
ISBN 978-605-9555-30-2

BULGARİSTAN'DA İSLÂM

BASRİ ZİLÂBİD ÇALIŞKAN

öğrenmesi çok mutluluk verici bir olaydır. Aynı şeyi Bulgaristan'da da görüyorum, gayret eden imam kardeşlerimizden Allah razı olsun!

► **“Bulgaristan'da İslâm” başlıklı çok değerli bir eser kaleme aldınız. Yıllarca sürdürdüğünüz izlerin ürünü olan bu eseri yazmaya sizi sevk eden en önemli etken/ler nedir?**

2001-2010 arası Sofya'da bulunduğum dönemde gördüm ki, öğrenciler olsun, diğer insanlarımız olsun kendi geçirdiğimiz tarihi bilmiyoruz. Müslüman kitleyi oluşturan farklı etnik gruplar da birbirini yeterince tanımıyor. İstedim ki, benim de bir katkım, bir hizmetim olsun bu yönde. Ayrıca İstanbul'a gelip gittikçe Türkiye'de yeni çıkan kitaplardan ikişer üçer eşe dosta getiriyordum. Bunlardan birisi de değerli hocamız Dr. İsmail Cambazov'un olanlardı. Bir gün bana “siz bunları bize getiriyorsunuz, ama sanmayın ki, bununla göreviniz bitiyor. Geride yüzlerce imam, binlerce Müslüman var, onları ne yapacaksınız?” demişti. İsmail Hoca, ne de olsa gazetecilikten, yayın dünyasından gelen bir insan. Komünizm dönemine ideolojiyi yaymak için onbinlerce

kitabın basıldığı günleri iyi biliyor. Bir iki çiçeğin açmasıyla bahar gelmiyor. Dinî ve millî kitapların bir etki sağlayabilmesi için geniş halk kitlelerine yayılması gerekir. Ben de kendime hem bu kitabı yazmayı hem başta imam arkadaşlarımız olmak üzere ilgi duyan herkese ulaştırmayı bir vazife saydım.

► **Eserinizi de göz önünde bulunduracak olursak, Bulgaristan'da Müslüman varlığını nasıl tarif edersiniz?**

Müslüman varlığı hâlâ çok güçlü kültürel kodlara sahip. Çeşitli asimilasyon denemelerinden yara alarak da olsa çıkmayı başarıyor, dirençli. Yönetimlerin asimile etmek istediği bu toplumu, ikinci sınıf vatandaş kabul etmesi kendi politikaları açısından bir tenakuz olurken Müslümanların kimliklerini muhafazada yardımcı unsur olmuştur. Müslüman varlığını tehdit gören politikaların yanlışlığı ortaya çıkmıştır. Müslüman toplum geleneklerine bağlı, aşırı uçları bünyesinde barındırmayan bir yapıdır.

► **Sizce Bulgaristan Müslümanlarının başlıca sorunları nelerdir?**

İlk sırada gelen sorun genel eğitim sorunudur. Ondan sonra

dinî ve millî eğitim sorunu geliyor. Müslüman gençlerin yüzde kaç üniversite okumaktadır? Müslüman gençlerin yüzde kaç imam hatip liselerimizde dinî ve genel eğitim almaktadır? Ve son olarak Türk öğrencilerin yüzde kaç Türkçe öğrenimi görmektedir? Bizim can damarımız 3 tane imam hatip lisemiz, Türkçe dersleri ve devlet okullarında okutulan din dersleridir. Türk öğrenciler açısından bu din derslerinin de öğrencinin ana dilinde verilmesi için mücadele vermemiz gerekmektedir.

İkinci bir mesele, kardeşler arasında az olan ve güçlendirilmesi gereken sevgidir. Neyi kastediyorum? Müslüman diğer Müslüman kardeşini sevecek. Türk, Pomak, Roman birbirimizi seveceğiz, birbirimizi kırmayacağız.

Üçüncü mesele de öz önderlerimizi henüz çıkaramamış olmamızdır. Bu toplumun şahs-ı manevîsiyle ilgili bir durumdur. Demek ki, henüz o olgunluğa erişemedik.

► **Bu sorunların çözümünü nasıl görüyorsunuz?**

Eğitim konusunda azınlığımızın bir eğitim vakfı veya derneği gibi ulusal çapta bir kuruluş tesis

ederek bu konuya eğilmesi çok yerinde bir hizmet olur.

Bu mülâkâtı verdiğimiz “Müslümanlar” dergisi olduğuna göre, imam arkadaşlarımıza da çok büyük görevler düştüğünü söylemem gerekir. Aslında imamlara her konuşma yapanın bunu söylediğini ve imamların bunu duymaktan bıktıklarını tahmin edebiliyorum. Ancak bu tarihî ve kutsal görev onlara düşüyor. Özellikle din eğitimi alanında. Her bir imam kardeşim, ben bu yıl imam hatip lisesine bir öğrenci yazdıracam, diye niyet etmelidir. Bunu kendine hedef koymalıdır. Nasıl ki, ibadetler niyetsiz kabul olmuyorsa, ihlâsla niyet edilmeyen işler de başarılı olmuyor.

Bir köyde muhtar, öğretmen ve imam birbiriyle uyumlu çalışırlarsa, orada işler yoluna girer. Ancak herşeyden önce çalışmak, çalışmak, çalışmak... Bütün sorunların çözümünü çalışmaktır.

► **Başka bir konuya geçelim: Kitaplarla haşır neşir olan birisiniz. Özellikle de Bulgaristan Müslümanlarını ilgilendiren yayınları takip ediyor, tanıtıyor, hatta son zamanlarda dağıtımını konusunda Facebook üzerinden önemli bir hizmet sunuyorsunuz. Kitaba ilginin azaldığı bu dönemde nedir bu kitaplara ilginiz?!**

Belki de memleket hasretimi

kitaplarla gidermeye çalışıyorum, bilemiyorum. Saçlarına ak düşmüş bir amca bir gün demişti ki, kitap en iyi arkadaştır! Ben de onları arkadaş edindim... Az önce de dediğim gibi İstanbul’da çıkan kitapların bir şekilde Bulgaristan’a ulaştırılması gerekiyor. Bu göreve de soyundum, elimden geldiğince yapmaya çalışıyorum. Gelen giden dostlarım bu konuda bana çok yardımcı oluyorlar, onlara teşekkür ediyorum. Son yıllarda Bulgaristanla ilgili yazılan kitaplarda bir artış gözleniyor, bu çok sevindirici bir durum. Bizim de bunları takip edip sosyal medya aracılığıyla tanıtmamız gerekir. Fırsat bulmuşken burada bir hayalimi de paylaşmak isterim. O da bir gün “Sofya Türk-İslâm Kütüphanesi ve Müzesi”ni kurma idealimdir. Sofya’mızın buna ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

► **Bir de yıllardan beri yazdığınızı da görüyoruz, hatta “Müslümanlar” gazetesinin sayfalarında bazı yazılarınızın yayınlandığı gözümüze ilişti. Gazete ve dergi olayına nasıl bakıyorsunuz ve bu bağlamda “Müslümanlar” dergisini nasıl değerlendirirsiniz? Daha iyi bir yayın olması için tavsiyelerinizi rica etsek, neler söylersiniz?**

Ben, okumuş her insanımızın mutlaka bir şeyler yazması gerektiğine inanıyorum, velev günlük ol-

sun. Yayınlansın veya yayınlanmasın. Hatta basılma imkânı olmaması kitapların bir arşivde toplanması gerektiğine inanıyorum.

Biz daima başkalarının yazdığı ile besleniyoruz. Bulgaristan Müslüman toplumunu ruhen, fikren kendimiz besleyemiyoruz. Bu beslenme kaynakları en başta gazete ve dergidir, sonra kitap gelir. Ulusal çapta yayın yapan Bulgarca-Türkçe bir gazeteye şiddetle ihtiyaç vardır. Din alanındaki ihtiyacı “Müslümanlar” dergimiz bir nebze karşılıyor. Edebiyat, kültür, sanat ve folklor alanlarında da insanımıza dokunan, ona ulaşabilen bir dergi olması gerekir. Ancak en öncelikli gördüğüm şey bütün bunları bünyesinde toplayabilecek bir internet portalıdır. Bulgaristan Müslümanlarının Bulgarca ve Türkçe yayın yapacak bir haber-yorum ve kültür portalına çok çok ihtiyaçları vardır.

“Müslümanlar” dergisi 30 yıl içerisinde hep iyiye doğru bir seyir izledi. Yazar kadrosunu yeni yeni oturttu. Bu yazar kadrosunu muhafaza etmeli ve halkla buluşmalar yapmalıdır. Dünyanın her bir yerinde özellikle din alanındaki dergicilik zordur. Sizi bu işi yaptığınız için kutluyorum.

► **Kıymetli Basri Bey, cevaplarınızdan dolayı teşekkür ediyoruz. İlâve etmek istediğiniz bir şey var mıdır?**

Ben teşekkür ediyorum, bu fırsatı bana verdiğiniz için. Yıllar su gibi akıp gidiyor, “Müslümanlar” dergimiz 30 yaşında bugün. Tarihe not düşüyor... Araştırmacıların demokrasi sonrası Bulgaristan Müslümanlarına dair ilk başvuracakları kaynak durumunda.

► **Sağolun efendim, biz de sizden daha nice güzel çalışmalar ve zaman zaman dergimizi teşrif etmenizi bekliyoruz.**

SÖZSÜZ

ALLAH'A İFTİRA HÂLINE DÖNÜŞEN KADER

DR. KADİR MUHAMMED YİE ÖĞRETİM ÜYESİ

İslâm dininin ana umdelerinden biri de kadere imandır. Kadere imanın ehemmiyeti, Cibrîl hadisi adıyla meşhur olan rivayette açık müşahede edilmesine rağmen, Hazreti Muhammed'in ahirete irtihalinden sonra akait alanında başgösteren ihtilâflar sonucunda kaderi inkâr eden topluluk (Kaderiye) zuhur etmiştir. Bunlara paralel olarak da Allah'ın mutlak meşietini, dilemesini savunan, fakat insanın cüzî de olsa iradesini hiçe sayan, onu robottan farklı görmeyen bir başka grup da ortaya çıkmıştır. İftiratla terfit arasında seyreden farklı görüşlerin gün yüzüne çıkmasının sebebi, halk diliyle alın yazısı dediğimiz kavramın yanlış algılan-

masıdır. Yazgı ile eşanlamlı olarak kullanılan kader mefhumu, Allah'ın sübûtî sıfatlarıyla birebir ilişkilidir. Dolayısıyla onu yadsımak, Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarını inkâr etmekle eşdeğerdir. Çünkü her ne kadar müstakil bir iman esası olarak zikredilse de aslında kadere inanma, birinci esas olan Allah'a iman içerisinde yer almaktadır.

Bir sır olarak karşımıza çıkan kaderin yanlış algılanmasının hikmeti, ihtiyârî (iradeli) olarak isimlendirilen ve bizim tercihimizle bağlantılı olan yerme veya övme, ceza ya da mükâfat gerektiren fiillerimizin ve az veya çok bizim müdahalede bulunduğumuz olayların Allah Teâlâ tarafından takdir

edilmesidir. Zira kişinin herhangi bir müdahalesi bulunmayan ıztırârî (zorunlu) fiiller kapsamına giren insanın nerede doğacağı ve hangi yerde öleceği, ebeveynlerinin kimler olacağı gibi mevzular noktasında hemen hemen hiç kimsenin itirazı olmamıştır, çünkü bunlar sevap ve ikabı başka bir deyişle sorumluluğu gerektirmeyen vakialardır. Fakat Kur'an-ı Kerim'e göre herşey bir kitapta yazılıdır. Hadîd suresinin 22. ayetinde Yüce Mevlâ şöyle buyurmaktadır: *“Yeryüzünde vukû bulan veya başımıza gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılı olmasın. Kuşkusuz bu Allah'a göre kolaydır.”*

OLGUNLUK VE NEFSİN ŞERRİ

“*Allâhümme elhimnî ruşdî ve e‘zunî min şerri nefsi.*”

“*Allah’ım! Bana doğru olanı ilham et ve beni nefsimin şerrinden koru.*”

Günümüz insanının kafasını kurcalayan ve belki de anlamakta güçlük çektiği husus, zikredildiği üzere herşeyin yazılmış olmasıdır. Bir defa herşeyin yazılmış olması, kişinin iradesini iptal etmez; tam tersi, kendi irade ve tercihinin bağlı olarak işleyeceği iyi veya kötü fiiller yazıya dökmüştür. Levh-i mahfuzdaki bu yazı, İmam Ebû Hanîfe’nin de dile getirdiği gibi hüküm olarak değil de vasıf ve nitelendirme şeklindedir. Söz konusu yazma, Allah Teâlâ’nın ilim ve iradesinin mutlak ve kâmil oluşunu ortaya koymanın yanısıra hiçbir şekilde Allah’ın kullarına karşı adaletsiz davranabileceğini asla ifade etmemektedir. Fakat ne münasebet ki, iradelerinin etkin olduğu, ama aynı zamanda yasaklanan, dolayısıyla cezaya sebep teşkil eden eylemlerde bulunan bazı fertler, kendilerini temize çıkarmak maksadıyla kadere ve yazığa sarılıp -haşâ- Allah’a iftira atmaya çalışmaktadır. Lâkin Cenâb-ı Hak ahirette hiç kimseye haksızlık yapılmayacağını beyan buyurmaktadır. **“Haberinizi olsun ki, biz kıyamet günü son derece hassas teraziler kuracağız. Hiç kimseye zerre kadar bile haksızlık yapılmayacaktır. Mükâfat ve ceza değeri bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, dünyada yapılan iyi-kötü her işi tartıya koyacağız. Hesap görmede bizim gibisi yoktur!”** (el-Enbiyâ 21/47).

İnsanların yapıp ettiklerinin yazılması, aslında onların iradelerini ortadan kaldırmaz, tam aksine onların iradelerini ne yöne çevireceklerini de ihata eder. Örnek vermek gerekirse, tüccar veya çok iyi bir kariyere sahip kişi olumlu anlamda planladıkları gerçekleşince hiçbir zaman kaderi kötülemez ve Allah’a iftirada bulunmaz ayrıca elde ettiği herşeyin bizzat iradesi ve gayretiyle oluştuğuna kanaat getirir. Fakat aksi bir durum söz konusu olduğunda hemen bir sebep bulmaya çalışır ki, bu âmîl genellikle kaderdir. Ama iyiliğin Allah’tan, kötülüğün ise kendinden olduğunu ne hikmetse unuttur (en-Nisâ, 4/79).

Büyük muhaddislerden İmam Tirmizî ve başka hadis kaynakları tarafından İmran bin Husayn’dan rivayet edilen bir hadis-i şerif bizlere ilginç bir diyalog sunuyor. Buna göre, İmran’ın babası Müslüman olmazdan önce Peygamber Efendimizin huzuruna varır. Rasûlüllah ona hitaben “Ey Husayn! Bugün kaç tanrıya tapıyorsun?” buyurur. O da “Altısı yerde, biri gökte olmak üzere yedi tanrıya” diye cevaplar. Öyleyse “Arzu ve korkuların için onlardan hangisini seçersin?” sorusunu yönelten Peygamberimize “Göktekini!” diye cevaplar Husayn. Bunun üzerine Allah Rasûlü; “Ey Husayn! Müslüman olmuş olsaydın, sana faydalı iki söz öğrettirdim.” der. Kalbi yumuşayan ve İslâm’ın nuruyla aydınlanmaya başlayan Husayn, bunun üzerine Peygamber Efendimizin huzurunda İslâm kabul edip vaadini yerine getirmesini ister. İşte o zaman Muhammed Mustafa (s.a.s.) kendisine şu mübarek sözleri öğretir: *Allah’ım! Bana doğru olanı ilham et ve beni nefsimin şerrinden koru.*”

Neden ibaret bu güzel sözler? Aslında dört beş kelimedenden:

Öncelikle Allah’tan rüşd isteme, yani doğruyu, doğru yolu, hidayeti ilham etmesini, işaret edip göstermesini istemek demektir bu mübarek sözler. Rüşd, yanlışlığın, yoldan çıkmışlığın karşılığıdır. Onun için iyi ile kötüyü tam anlamıyla ayırabilecek çağda olanların rüşd çağında olduğu ifade edilir. Bir de rüşdünü ispatlamaktan söz edilir dilimizde. Yani olgunluk, aklını doğru yönde kullanma anlamlarına gelir. Hakikî rüşde ulaşmak ise Allah ve Rasûlüne itaatten geçer. Onlar hakikî mürşiddir. Ayet ve hadisler insanı en güzel bir şekilde irşat eder, doğru ve güzel olana götürür.

Nefis, insanın özbenliği her an insanı kötüye sürükleme potansiyeline sahiptir. Bu özelliği taşıyan nefse, insana kötülüğü emreden mânâsında nefis-i emmâre denir. O yüzden insan her daim kendisini de nefsi de yaratan Allah’a sığınmalı, Ondan yardım dilemelidir. Zira bir ayette de belirtildiği üzere insanı nefis-i emmâreden, yani ayartıcı nefisten koruyacak olan çok bağışlayıcı ve merhamet sahibi olan Allah’ın merhametidir.

Haydi öyleyse, Allah’a dua edip Onun sonsuz merhametine sığınalım ki, Onun kulu olarak rüşdümüzü ispatlayalım!

BU YAZIYI OKUMAMAK KADER Mİ?

ERDİNÇ SÜLEYMAN KİLLİ/KIRCAALI İMAMI

Kadere inanmak, imanın altı şartından bir tanesidir. Bu mânâda kade-
rin varlığını inkâr eden İslâm dışında kabul edilir. İslâmiyet'in ilk yılların-
dan ve hatta insanlık tarihiyle birlikte insanoğlunun daima merak ettiği, tartı-
ştığı konuların en önemlilerinden bi-
ridir kader meselesi. Kur'ân ve sünnet
bu konumuzun sınırlarını, sorularını
ve sorunlarını bizlere net bir şekilde
bildirmiştir. Kader meselesini sonu
gelmeyen sorularla zihin dünyamızı
kirlenerek, itikadımızı bile kaybetme-
mize sebebiyet verecek başı sonu belli
olmayan tartışmalara konu etmemizin
sebebi, temel iki kaynağımızı bütün-
leştiremeyip İslâm dışı akım ve ideo-
lojilerin, hatta şahsî ihtirasların meşru-
laştırılması için kullanılmasındandır.
İnsanın kaderi bahane ederek yap-
tıklarını veya yapmadıklarını kadere
yüklemesi kendini veya çevresini avut-
ma çabasından başka bir şey değildir.
Elbette kimse kaderi inkâr etmiyor,
fakat kaderin Kur'ân ve sünnetteki
şeklinden uzak bir anlayışla kavrama-
ya çalışmamız bizi çıkmaza, bilinçsiz
bir şekilde inkâra sürüklüyor. Türküler
veya şarkılar, halk arasındaki birçok
konuşma kadere isyan içeren sözlerle
dolu. Oysa kadere isyan Allah'a isya-

nın diğer adıdır.

Rasûlüllah (s.a.s) Efendimizin ve-
fatından sonra ümmet-i Muhammed
fitneler ve bunların neticesinde tefri-
kalarla farklı meşrep ve mezheplere
ayrıldığı hepimizce malûm. Kader
meselesini insanlar kendi şahsî çıkarları
doğrultusunda yorumlayarak konu-
nun netliğinin kaybolmasının tohum-
ları bu dönemde atılmıştır. Emevîler
döneminde ise yöneticiler kendi hata-
ları ve yaptıklarının kılıflarını kadere
yükleyerek bir mânâda sorumluluktan
kurtulmaya çalışmışlar ve halka "böyle
olması sizin de bizim de kaderimiz-
miş" gibi çıkışlarla saltanatları adına
insanlara cebri bir bakış açısı aşılan-
mıştır. Bunun sonucunda da İslâmi-
yet'teki asıl kader anlayışı zedelenecek
bu konudaki netliğin kaybolmasına
sebeplunmuştur.

Meseleyi 3 başlıkta ele alalım:

Birinci düşünce grubunda olanlar
külli irade (Allah'ın iradesi) yoktur
 demişler. İrade bir tanedir, o da Allah
tarafından insana verilmiştir. Bu dü-
şüncede olanlara göre, insan asla bir
programın mahkûmu değildir. İnsan
kendi yaptıklarının yaratıcısıdır. İnsan
dilediğini istediği şekilde yapabilir,
Allah buna karışmaz, ama en sonunda

soracaktır. Bu tarafta olanların akli ve
iradeyi putlaştırdıkları bir zihin yapısı
içinde oldukları kolayca kavranabili-
yor. Bu tutumda olanlara Mutezile ya
da Kaderiye denilmektedir.

Birinci anlayışa tam zıt düşünce-
de olanlara göre ise bizim irademizin
hiçbir anlamı yoktur, Allah planlamış
programlamış, biz o programın sadece
uygulayıcılarıyız. Başka bir ifadeyle,
selin önündeki çerçöptür insan de-
mişler. Bu zıt kutupta olanlara göre
ise insanoğlunun hiçbir iradesi, ken-
di seçimiyle yaptığı hiçbir şey yoktur,
dolayısıyla hiçbir şeyden sorumlu da
değiliz. Bu düşünce yapısında olanla-
ra da Mürcie ya da Cebriye denmiştir.
Kader ekseninde konuya baktığımız
zaman kaderi mutlak mânâda inkar
eden Kaderiye bir tarafta da insan ira-
desini hiçe sayan Cebriye. İkisi de uç
noktalar. Bahsettiğim Emevîler döne-
minde bunlar, etkiye tepki olarak bir-
birlerini beslemişler. Bu iki uç görüşün
ortasında olan ana damar konumuzun
üçüncü basamağıdır.

Ehl-i sünnet, ümmetin ana dama-
rıdır. Ehl-i sünnet mezhep değil elbet.
Bunu iyi kavramak gerekiyor. Ehl-i
sünnet, İslâmiyet'i anlama ve yaşama
noktasında Rasûlüllahtan sahabeye ve

EŞYADA ASLOLAN İBÂHADIR

onlardan selef-i salihine, onlardan da bizlere kadar ulaşmış olan İslâmiyet'in ana caddesinin adıdır. Ehl-i sünnet uç kutuplar değil, orta yoldur. Vasat ümmet olmanın bir gereği olarak orta görüşü benimseyip Kur'an ve sünnet ne diyorsa, sahabe Rasûlüllahtan görüp neyi yaşadysa onu anlatır. İşte bizler de ancak içinde bulunduğumuz bu ana damardan kaderi anlamaya çalışırsak doğru anlarız. Ehl-i sünnet itikadına göre, Allah ne iradenin her çeşidini insana bırakmış, ne de insanın elinden seçme hakkını almıştır. İslâmiyet iradeyi (seçme, yapma hakkını) ikiye ayırıyor: Cüzî ve küllî irade sözkonusu. Cüzî irade insanın kendi elindedir, başka bir ifadeyle insanın seçebileceği konularda seçme hakkıdır. Küllî irade ise Allah Teâlâ'nın insanlık ve insanın hayatıyla ilgili insanoglunun müdahalesinin olamayacağı alanlardır. Halk arasında kader denilince müdahale söz konusu olmayan, alın yazısı gibi ifadelerle tamamen teslimiyetçi bir bakış açısıyla yorumlanarak küllî iradenin mahiyeti cüzî iradeyle karıştırılmaktadır. Tembelliğin, ihmalin, arzu ve heveslerin meşrulaştırılmaya çalışılması ve hatta duyguların bastırılması için cebri bir bakış açısı epey yaygındır. Bu yazıyı okuyup ya da okumamak insanın kendi seçme hakkı olup cüzî iradesini kullandığı yerdir. Yazıyı gördüğümüz halde "okumamak benim kaderimdir" demek zikrettiğim cebri bakışa bir örnektir. Emirler ve yasaklar da insanın hür iradesiyle seçildiği için karşılık olarak cennet veya cehennem var. İnsan iradeli bir varlıktır ve imtihan dediğimiz şey iki veya daha fazla seçenek karşısında birini seçmedir. Seçme hakkını kullanabildiğimiz müddetçe sorumluyuz. Ancak bu seçmede mutlak bağımsız da değiliz. Diğer taraftan kâinatta Allah'ın dilemediği ve bilmediği hiçbir şey yoktur. O zaman bizim irademiz veya yaptıklarımızı nasıl bir zemine oturtmalıyız? Meselâ, özgür irademizle bir şey yapmak istediğimizde bunu azalarımız aracılığıyla yapıyoruz. Özgür irademiz Allah Teâlâ'nın iradesiyle birleşince Allah o durumu/fiili biliyordu ve o anda bizim için yaratıyor biz seçiyoruz. İyi veya kötünün önümüze gelerek ikisinden birini seçmemiz gibi. Zıddıyla örnek verelim: Allah insanı kanatlı yaratmamıştır. İnsan kanatla uçmayı arzulasa da bu Allah'ın kullarla ilgili iradesiyle/kaderiyle uyumlu olmadığı için bunu yapamaz. Bizler herhangi bir fiilin yaratıcısı değil, yaratılanları seçerek uygulayıcılarıyız. İnsanın seçme hakkının olmadığı cinsiyeti, milleti, anne babalarımızın kim olacağı, nerede doğup nerede öleceğimiz, sorumluluğumuz ve irademiz dışında bашımıza gelen kazalar sorumluluğumuzun dışındadır.

Netice olarak Cenâb-ı Hak bizleri hiçbir şey için zorlamıyor, cebirle bir işi bize yaptırmıyor. Ancak hiçbir şey bizim tamamen özgür, bağımsız, sorumsuz irademizle de meydana gelmiyor. Ehl-i sünnetin görüşü olan bu iki irade (cüzî ve küllî irade) minvalinde insan kendi iradesiyle diliyor veya istiyor Allah Teâlâ da diliyor ve onun için yaratıyor. Cenâb-ı Hak kâinatta var olan herşeyi diler, ama dilediği herşeyden razı değildir. Onun rızası başka, dilemesi başkadır. Allah sevaptan, güzellikten, adaletten razıdır ve onu diler, her ne kadar günahattan razı olmasa da insan kendi tercihiyle işlemek istediği için onu da diler ve yaratır, ama ondan razı değildir.

Yasaklanmamış her şey mübah ve helâldir. "Eşyâda asloian ibâhadır" şeklinde ifade edilen bu kaideye göre, herhangi bir şey veya menfaati yasaklayan sahih nas (ayet veya hadis) bulunmaz veya bulunur da delâleti katî olmazsa haram hükmü de bahis mevzuu olamaz. İslâm alimleri bu kaideyi şu âyet ve hadislerden çıkarmışlardır:

"Yerde olanların hepsini sizin için yaratan O'dur." (el-Bakara, 2/29).

"Göklerde olanları, yerde olanları, hepsini sizin buyruğunuz altına vermiştir." (el-Câsiye, 45/13). "Allah'ın göklerde olanları da yerde olanları da buyruğunuz altına verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size ihsan ettiğini görmez misiniz?" (Lokman, 31/20).

Selman el-Fârisî'den rivâyet olunduğuna göre, Rasûlüllah (s.a.s.)'e yağ, peynir ve yabani eşek etinin hükmü sorulmuş, o da şöyle buyurmuştur: "Helâl, Allah'ın kitabında helâl kıldığı, haram da Allah'ın kitabında haram kıldığıdır; hakkında bir şey söylemedikleri ise sizin için affedip serbest bıraktıklarıdır."

Ve şöyle buyurmuştur: "Allah bazı şeyleri farz kılmıştır; bunları kaçırmayın, bazı sınırlar koymuştur, bunları da aşmayın, bazı şeyleri haram kılmıştır, bunları işlemeyin. Unutmaktan değil, size olan rahmetinden dolayı bazı şeyler hakkında da bir şey buyurmamıştır; bunları da soruşturmayın."

Bu âyet ve hadisler herşeyin insanlar için yaratılmış, onların istifadelerine sunulmuş olduğunu, haram ve yasak olan şeylerin istisnâ olduğunu ve bunların da hikmetleri, hususî sebepleri bulunduğunu, hakkında nas bulunmayan veya aynı illeti taşımayan şeylerin haram olmadığını ifade etmektedir. Câbir (r.a.)'in şu ifadesi de bu kaideyi teyit etmektedir: "Kur'an-ı Kerim nâzil olurken biz azil yapardık (çocuk olmasın diye korunurduk), eğer yasaklanacak bir şey olsaydı Kur'an onu yasaklardı."

Hakkında nas olmayan her şey ve hareketin mübah oluşu ibadetlere şâmil değildir. Bu kaideye dayanılarak her mükellef, kendi uydurduğu ve istediği şekilde Allah'a ibadet edemez; çünkü Allah Teâlâ'ya nasıl ibâdet edileceği, Onun hoşnutluğunun nasıl kazanılacağı akıl vâsıtasıyla bilinemez, bu mevzûda ilâhî beyana ihtiyaç vardır; şu halde "Allah'a ve yalnız Allah'a O'nun öğrettiği şekilde ibâdet edilebilir."

O'NUN TAKDİRİNE TESLİM OLMALI!

Tâvus aracılığıyla Abdullah b. Ömer'den nakledildiğine göre, Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Her şey, bir kadere (bir ölçü ve plana) göredir..." (Müslim, Kader, 18)

Sonsuz ve sınırsız kudrete sahip olan Allah *-celle celâlühü-* kâinatı yoktan var etti. Dağları, taşları yarattı. Nebâtat ve hayvânâtı var etti. Varlıkların en şerefli insanı hal-ketti. Öyle ki; kimi uzun kimi kısa, kimi beyaz kimi siyah, kimi Türk kimi Arap, kimi de İngiliz... Bütün bu ve bunun gibi hususlar, insanın kendi tercihine bırakılan hususlar değildir ve bunlarda insanın zerre miktar müdâhalesi yoktur. *Her şey Onun takdiriyle meydana gelmiş ve gelecektir.*

Nitekim serlevhâ hadisimizde de ifade edildiği gibi, herşey Onun takdîr ettiği gibi cereyân etmektedir. Yüce Allah, ayet-i kerimede şöy-

le buyurmaktadır: "**Gerçekten Biz, herşeyi bir kadere (plan ve ölçüye göre) yarattık.**" (el-Kamer, 54/49). Onun kâinata koymuş olduğu ölçüde kusursuz bir denge ve düzen hâkimdir. Zira "**O, göğü yükseltti ve mîzânı (dengeyi) koydu.**" (er-Rahmân, 55/7), "**Rahmân'ın yaratmasında hiçbir düzensizlik ve kusur göremezsin.**" (el-Mülk, 67/3).

Müminler olarak bu kusursuz ahenk karşısında acziyetimizi itiraf edip Allah'ın takdîrine teslim olmamız, buna iman etmemiz gerekmektedir. Zira *kaza ve kadere inanmak, iman esaslarındandır.* Cibrîl Hadisi diye marûf olan hadis-i şerifte geçtiği üzere Cebrâil (a.s.) Sevgili

Peygamberimize; "Bana iman hakkında bilgi ver." dediğinde Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "*Allah'a, meleklerine, peygamberlerine ve âhiret gününe iman etmendir. Keza hayrı ve şerriyle kadere inanmandır.*" (Müslim).

Dînî bir terim olarak kader, Allah Teâlâ'nın ezelden ebede kadar olacak şeylerin zaman ve yerini, niteliklerini ve özelliklerini önceden bilmesi ve takdîr etmesi demektir. Kaza ise Allah Teâlâ'nın ezelde takdîr buyurduğu şeylerin zamanı gelince, takdîr ettiği şekilde onları yaratması demektir. Bir başka ifade ile *kader, Allah'ın kanunları, ölçüleri; kaza ise işlerin o kanun ve*

ölçülere göre meydana gelmesidir. Buna göre kâinatta meydana gelen herşey, Allah'ın kanunları, ölçüleri, kudret ve azameti dâhilinde meydana gelmektedir. *O, ol deyince herşey oluverir.*

Kader ve kazaya iman, mümin için çok mühim bir inanç esasıdır. Müminler olarak Allah Teâlâ'nın takdiri olmadan bir yaprağın dahi kımıldayamayacağına gönülden iman edip Yüce Allah'ın takdir ettiğine teslim olmak durumundayız. Fahr-i Kâinât Efendimiz, bir gün aynı binit üzerinde arkasında oturan Abdullah b. Abbâs (r.a.)'ya şöyle nasihatte bulunmuştur:

“Delikanlı! Sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki, Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, Allah'ı (dâima) yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste! Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile! Şunu bil ki, bütün insanlar sana fayda vermek için toplansa, Allah'ın takdiri dışında sana fayda veremezler. Ve yine bütün insanlar sana zarar vermek için toplansa, Allah'ın takdiri dışında sana hiçbir şeyde zarar veremezler. Bu konuda kalemler kaldırılmış (karar verilmiş), sayfalar kurumuştur (hüküm kesinleşmiştir).” (İbn Hanbel).

Kadere imanı, teslimiyeti, tevekkülü özetleyen, birçok nasihatı içinde ihtivâ eden müthiş bir hadis-i şerif!.. Müminler, yaşadıkları hayatta sadece bu hadis-i şerifte tasvir edildiği gibi davranmalar, imanlı bir hayat yaşadıkları gibi, şerefli bir hayat da yaşamış olurlar.

Bu bakımdan Yüce Allah'ın takdir ettiğine teslimiyet göstermek gerekir. Bu mânada *kaza ve kadere iman ile teslimiyet arasında kuvvetli bir bağ vardır.* Ama bu teslimiyet, Allah'ın bizim hakkımızda takdir ettiğine, hiçbir çaba göstermeden “Ne yapayım alın yazısı... Allah zaten benim hakkımda ne olacağını

takdir etmiş, boyun eğmekten, teslim olmaktan başka bir çarem yok.” diyerek teslimiyet gösterdiğini zannetmek değildir.

Bir gün ashâb-ı kirâmdan birisi Sevgili Peygamberimizin yanına gelerek “Deveyi bağlayıp da mı, yoksa salıverip de mi Allah'a tevekkül edeyim?” diye sormuş, Peygamber Efendimiz de şöyle cevap vermiştir: *“Deveni bağla da öyle tevekkül et.”* (Tirmizî).

Herşeyi yaratan Allah Teâlâ'dır. O, *her an yaratma hâlinededir. el-Âlîm* sıfatının sahibi olan Allah, kâinatta meydana gelecek şeyleri bilip takdir etmiştir. Dolayısıyla bütün fiillerimizi yaratan Odur. Ancak *Yüce Allah, insana irade vermiştir. İnsan, özgür iradesi ile hareket eder, iradesini kullanarak iyi veya kötüyü tercih eder.* İnsan, kendisiyle ilgili takdir edilen şeyin ne olduğunu bilmeden, iradesini kullanarak hareket eder. *Neticede Allah'ın takdir ettiği ile özgür iradesiyle yaptığı tevâfuk eder.*

Bunu bir misâl ile anlatmaya çalışalım: Meselâ hasta olduk. “Bunu veren Allah'tır. Allah benim hakkımda böyle takdir etmiştir.” deyin tedbirini almadan öyle bekleyelim mi, yoksa hastalığımızın çaresini aramak için gayret mi gösterelim? İşte bunun cevabını Sevgili Peygamberimiz şöyle veriyor: *“Allah, hiçbir hastalık vermemiştir ki, onun şifasını da vermemiş olsun.”* (Buhârî).

Onun için mümin, başına gelen hastalığın çaresini aramakla yükümlüdür. İyileşecek veya ölecekse, o da Allah'ın takdiri ile meydana gelen bir husustur. Nitekim bir hadis-i şerifte ifade edildiğine göre, ashâb-ı kirâm Peygamber Efendimize gelip; “Ey Allah'ın Rasûlü! Şifa niyetiyle yaptığımız okumalar, tedavi olduğumuz ilâçlar ve korunma tedbirleri, Allah'ın kaderinden bir şeyi geri çevirir mi?” diye sormuş, Sev-

gili Peygamberimiz de: *“Onlar da Allah'ın kaderindedir.”* (Tirmizî) şeklinde cevap vermiştir.

Bu noktada şu hususa işaret etmek yerinde olacaktır: Uyguladığı tedavi yöntemleriyle ağır hasta olan bir hastasını iyileştirmiş olan doktor, hastanın kaderini değiştirmiş olmuyor, bilakis kader, yörüngesinde akmaya devam ediyor. Demek ki, kaderde hastanın iyileşmesi yazılmış, hastanın eceli henüz gelmemiş. Ama bu nasıl olsa belli diye, takdir edilmiş yazılmış diye hiçbir şey yapmadan durmak da olmaz. Burada gerek doktor, gerekse hasta elinden geleni yapmakla yükümlüdür. Bütün ilgili taraflar elinden geleni yapıp lüzum eden tedbiri aldıktan sonra gerisini Yüce Allah'a havâle edip teslim olmak durumundadır. Kısacası, kaza ve kadere iman etmek, tedbir almamıza, çalışıp gayret göstermemize mani değildir.

Netice olarak O, herşeyi bilendir. Olmuş ve olacak her ne varsa onları öncesinden bilir. Onun bilgi ve takdirinin dışında kâinatta hiçbir şey meydana gelmez. Ve onun takdir ettiğinde, *kaderde asla değişiklik olmaz.* Müminler olarak yaşadığımız şu fâni imtihan dünyasında elimizden geleni yaparak tam mânâsıyla kader ve kazaya iman edip Allah'ın takdir ettiğine boyun eğdiğimizde, teslim olduğumuzda bütün korku ve endişelerimiz ortadan kalkacak, imanlı, şerefli bir hayat sürmüş olacağız.

Rabbimiz cümlemizi hükmüne râm olup takdirine teslim olan kullarından eylesin!

Rabbimiz bizleri gerçek anlamda teslimiyet gösteren, aynı zamanda tedbirini alan sâlih kullarından eylesin!

Rabbimiz rızâsı doğrultusunda bir hayat yaşamayı cümlemize nasîp ve müyesser eylesin!

Âmin...

NÜVVAB GENÇLİĞİ MARŞI

Biz Nüvvab'ta halk genciyiz,
İlme asık öğrenciyiz,
Okullarda birinciyiz,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Okula saygımız derin,
Öğretmenim sinemizde yerin,
Alırız senden âferin,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Biz Allah'ın sadık kulu,
Kalplerimiz bilgi dolu,
Bilginin cennettir yolu,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Çetin savaş ister yaşam,
Ulaşır maksada koşan,
Ders çalışırız her akşam,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Doğruluktan kuvvet alan,
Alnında bir nur parlayan,
Gönüllere ışık salan,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Yüksek ahlâk süsümüzdür,
Barış doğal özümüzdür,
Dosta güler yüzümüzdür,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Bilgi seven bir orduyuz,
Bulgaristan'dır yurdumuz,
Ona hizmettir borcumuz,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Bulgaristan sevdalınız,
Özbeöz evlâdınız,
Bırakmayız seni yalnız,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Arzumuz yaşamak uygar,
Kardeşiz biz Türk ve Bulgar,
Kardeş kardeşe vermez zarar,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

Kalbimiz şen, ülkemiz hür,
Başımız dik, sesimiz gür,
Gözümüz uzağı görür,
Nüvvablıyız, halk genciyiz.

13. X. 1990, Mengişevo
Mülâzim ÇAVUŞEV

ANAM

Dokuz ay karnında taşıdın beni,
Niye sonunda terk ettin beni?
Ölüm var anam terk etme beni
Dön gel anam bir gün geri.

Sen yokken ağladı yerler,
Soldu bizim kırmızı güller,
Taş oldu güzelim bahçeler,
Nerde beni uyutan o ninniler?

Geldi yine anneler günü,
Attım elimden yine kırmızı gülü,
Sarardı kardeşlerimin güzel yüzü,
Bıraktın bizi ailenin tek gülü.

Düştün anam zalim ellere,
Vurdular senin sevdiğin yerlere,
Attılar bizi çeşitli çilelere,
Kaldı bizim günler artık hayallere.
11. 10. 2018

Coşkun HASAN
Nüvvâb Öğrencisi

ÖMÜRDE YÂR'I BULMAK

Ömür dediğin cam şişede hapsolmek
Mehtap için karanlıklarda kaybolmak
Hülyalı diyarlara bir kuğu gibi uçmak
Vuslat misâli gönüllere yâr olmak

Seher yelidir esip geçer uzun yıllar
Tatlı bir sabah uykusudur hatıralar
Seslenir mazi, kimlere mesken buralar
Hayale yâr olur içindeki gizemli dağlar

Gönül gözünle gördüğün o rüya jçi gani-
met dolu sonsuz bir derya
Durak diye uğradığımız bu dünya
Yâr olur mu hiç bize ulu Süreyya..

Ey yolcu! Gittiğin yol limana çıkmaz
Gezgin gemiler kalplere meftun olmaz
Olsada gönüldeki kızıl elmaya varmaz
Sen gülü sev, o yâr gönülde asla solmaz..

Recep SELAHATTİN

**“Allah böyle yazmış,
ben ne yapayım?”
demek doğru mudur?**

Kader ve kazâya inanmak iman esaslarındandır. Ancak insanlar kaderi bahane ederek kendilerini sorumluluktan kurtaramazlar. Bir insanın, “Allah böyle yazmış, alın yazım buymuş, ben ne yapayım?” diyerek günah işlemesi uygun olmayacağı gibi, günah işledikten sonra da kaderi bahane ederek kendisini suçsuz sayması da doğru olmaz.

Kul sorumluluk doğuran fiilleri irade edendir, ama yaratan değildir; zira yaratmak Allah’a mahsustur. Kur’ân-ı Kerim’de, “*Allah, herşeyin yaratıcısıdır.*” (el-En’âm, 6/102) buyrulmaktadır. Her şeyin yaratıcısının Allah olması, bizim sorumluluktan kaçarak kötü ve yanlış işleri Allah’a havale etmemize yol açmamalıdır. Bu, kaderi istismar etmek olur. Ayrıca kader ve kazâya güvenip çalışmayı bırakmak, olumlu sonucun sağlanması ya da olumsuz sonuçların önlenmesi için gerekli sebeplere sarılmamak ve tedbirleri almamak, İslâm’ın kader anlayışı ile bağdaşmaz. Zira Allah, herşeyi birtakım sebeplere bağlamıştır. İnsan bu sebepleri yerine getirirse Allah da o sebeplerin sonucunu yaratır. Bu ilâhî bir kanundur ve kaddedir.

Sonuç olarak insanların, “Ben ne yapayım, kaderim böyle” demesi doğru değildir. İnsan, Allah’ın sorumluluk yüklediği alanda özgür bırakıldığı için inancından ve yapıp ettiklerinden hesaba çekilecektir.

Ve Allah Teâlâ en iyi bilendir!

DELİORMAN'DA KISA ÖMÜRLÜ BİR DİN EĞİTİMİ MÜESSESESİ:

RAZGRAD FEYZİYE MEDRESESİ

MEHMET HASAN
NÜVVÂB İHL ÖĞRETMENİ

Bulgaristan denince Deliorman akla gelir. Deliorman denince ise Razgrad akla gelir. Razgrad, halk arasında Deliorman bölgesinin payitahtı olarak kabul edilir. Eski Osmanlı belgelerinde Hezargrad olarak geçen şehrin ismi, zamanla halk arasında değişikliğe uğramış ve Razgrad olarak günümüze kadar gelmiştir. Deliorman'ın tam göbeğinde bulunmaktadır. Evliya Çelebi şehirde 4 adet medresenin varlığından söz etmektedir. XIX yüzyıl ortalarına ait Rumeli Kazaskerliği Ruznamesi ise Razgrad şehrinde İbrahim Paşa, Yahya Paşa ve Hacı Hüseyin medreselerinin faaliyet gösterdiğini bildirmektedir. Medreselerin yanı sıra Darü't-tedris ve Darü'l-kurra olarak bilinen eğitim kurumlarının varlığından haber verilmektedir.

Ancak Osmanlı Bulgaristan'dan çekilince işler değişmeye başlamıştı. Medreseler birer birer kapandı, hocalar azaldı. Din adamları; beş vakit imamlık yapanlar, Cuma günlerinde halka vaaz edecek insanlar azalmaya başladı. Bunun için meydana gelen boşluğu dolduracak bir medresenin yapılmasını Razgrad halkı çok arzuluyordu.

İşte bu amaçla Razgrad ve bölge halkının dinî gayretleri sonucunda Razgrad kasabasında yeni bir medrese kurulmuştur. Bu önemli teşebbüse parası bulunmayan Müslüman-Türk halkı cebindeki saatini satarak katkı vererek dini görevini yerine getirmek gayreti göstermiştir. Böylece bölgedeki dinî boşluğu giderecek yeni bir medrese inşasına

Razgrad-Feyziye Medresesi binası

başlanmıştır. Feyziye Medresesi adı verilen okulun yeni binasının yapımı için 2 sene içerisinde halktan yaklaşık 2,5 milyon leva yardım toplanmıştır. Bu parayla, Razgrad şehrinde Osmanlı döneminde İskender Bey tarafından inşa edilen halk arasında Tabana veya Tabakhane Camisi olarak da bilinen İskender Bey Camisi avlusunda bulunan eski medrese odaları yıkılıp yerine iki katlı güzel bir bina inşa edilmiştir. "Deliorman" gazetesine göre bazı eksikliklerinin tamamlanmasında o dönemin bakanlarından G. Radulov ve Razgrad Bölge Müfettişi G. Bogoslavov yardımcı olmuşlardır.

Medrese binası iki katlı olup ikinci katında Feyziye Medresesi, alt katında ise vakıf kiralama usulü ile dükkânlar bulunmaktaydı. Medrese katında 14 oda bulunmaktaydı. Yeme, içme, yatıp kalkma, eğitim-öğretim bu katta yapılmaktaydı. Medrese binası inşa edilince Müslüman cemaatin toplanma yeri, cema-

at-i İslâmiye, mektep, encümenlik, hayır cemiyeti, gençlik teşkilatı gibi hepsi bir binada toplanmıştır. Ayrıca Deliorman Matbaası tam medresenin karşısında 2 katlı bir binada çalışmıştır.

"Deliorman" gazetesinin 141. sayısında belirtildiğine göre, açılış amacı asrî imam, hatip ve muallimler yetiştirmek olan Feyziye Medresesi ilk olarak 1922-1923 eğitim-öğretim yılında resmen açılmıştır. Medresenin açılmasında Razgrad Bölge Müfettişi Bogoslavov, Hâfız Halil Onbaşı ve Çiftçi Partisi Razgrad Parti Sekreteri Mahmud Necmeddin Deliorman'ın katkıları çok büyüktür.

Öğrenci kayıtları Razgrad Müftülüğü binasında yapılmış olan medresede eğitime 15 Eylülde başlamaktaydı. İlk zamanlarda rüşdiye mezunu ve 25 yaşına kadar olan öğrenciler kabul edilmişti. Öğrenciler çoğunlukla Razgrad köylerindendi. İlk açıldığı zamanlarda iki sınıf olup

10-15 öğrenci kaydolmuştu.

Eğitim kadrosu, medrese ve rüşdiye mezunlarından oluşmaktaydı. Medresenin gelirleri genelde birinci katta kiraya verilen dükkânların gelirlerinden, öğrenci kayıt ücreti ve kurban derilerinden toplanan paralarından oluşmaktaydı. Ayrıca medresenin menfaati için basılan “yardım takvimleri” Deliorman bölgesinde satılıyordu. Bu hususta İsmail Hakkı Şakir Efendinin çok destek olduğu kayıtlarda geçmektedir.

Ne yazık ki, Fevziye Medresesi açılışından sonra bu şekilde çok yaşayamayıp kapanmıştır.

Ancak 1926-1927 yıllarında Razgrad Müftüsü Abdullah Sıdkı Efendi ve Niyazi Efendi kapalı olan Fevziye Medresesinin statüsünü değiştirerek Şumnu Nüvvâb Medresesine mahrec (öğrenci hazırlayan bir okul) olarak yeniden canlandırarak ikinci defa açmışlardır. Başmüftülüğün onayı ile açılmış olan Fevziye Medresesi artık Nüvvâb’a Razgrad bölgesinden öğrenci hazırlayacaktı. Razgrad bölge halkı bu şekli ile Medreseye evlâtlarını göndermeye başladılar. Razgrad Müftüsü Abdullah Sıdkı Efendi, medresenin önceleri tam olmayan ders programını yeniden gözden geçirdi ve zamana uygun bir program hazırladı. Ders programı bazı kesimlerden eleştirilmiştii. Lâkin medresenin amacı topluma imam-hatip yetiştirmekti. O yüzden talebelere yaşadıkları memleketin tarihi, dili, edebiyatı ve dini bilgiler öğretilmekteydi. Bu ikinci açılışında medreseye yaklaşık 30-40 talebe kaydolmuş ve 2 sınıf oluşturulmuştur. Bu dönemde kayıt şartları 10-20 yaş arasına indirilmiştir.

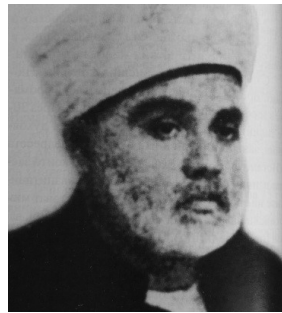
Bu arada 1926 yılında Şumnu Nüvvâb Medresesi ilk mezunlarını vermişti. Artık Fevziye Medresesinin öğretim kadrosu da Nüvvâb’ın ilk mezunlarından oluşuyordu. Müdür Aydoğdulu Akif Osman Efendi ve müderris olarak ise Yusufhanlı Süleyman Ömer Efendi tayin

*Fevziye Medresesi Müdürü
Akif Osman Efendi*

*Fevziye Medresesi Müderrisi
Süleyman Ömer Efendi*

*Fevziye Medresesinin açılışında ve gelişmesinde en çok katkıları olan dönemin Razgrad Müftüsü
Abdullah Sıdkı Efendi*

edilmişti. Ayrıca Razgrad Müftüsü Abdullah Sıdkı Efendi de derslere girmektedir. Hocalar ve öğrenciler Ramazan ayında köylere teravih için gidiyorlardı. Nüvvâb’a mahrec olması hasebiyle Nüvvâb Müdürü Emrullah Efendi, Fevziye Medresesini idare eden talebelerine devamlı yazdığı mektuplar sayesinde fikir vermekte ve yol göstermekteydi. Emrullah Efendinin bir mektubunda Fevziye Medresesi hakkında şu satırları okuyoruz: “Razgrad şehrin-

de açılan ve tamamıyla asrî bir programla kıymetli ve muktedir, asrın ihtiyacını kavrayan yüksek fikirli iki Nüvvâb mezunu hocalar tarafından eğitime devam edilen Fevziye Medresesi...”

Ne yazık ki, Fevziye Medresesi bu şekliyle de çok yaşayamadı. Razgrad “Turan” Cemiyeti gençleri ve “Deliorman” gazetesi devamlı medresenin şeklini eleştirmektedir. Emrullah Efendi’nin öğrencilerine nasihat mahiyetinde gönderdiği mektuplar ellerine geçince “Emrullah Efendi teşkilât kuruyor” demeye başladılar. Böylece medresenin kapanmasını istediler. Bunu isteyen grubun başında önceleri medresede öğretmen olup sonraları öğretmenliğe kabul edilmeyen bir kişi vardı. Bu zat, Razgrad “Turan” Cemiyeti gençleri ile kiraathanede bir toplantı yaparak medresenin kapanmasını istediler ve 180 imzalı bir listeyi gerekli yerlere sundular. Ayrıca iki defa konuyla ilgili beyanname yayınladılar. Bunun üzerine Razgrad Müftüsü Abdullah Sıdkı Efendi, bütün köy imam-hatip ve cemaat-i İslâmiye üyelerini Fevziye Medresesine getirerek kapanmaması için imza topladı. İki tarafın mücadelesi yaklaşık 2 ay sürdü. Nihayetinde Fevziye Medresesi bir daha açılmamak üzere 1928 yılında kapandı.

Medresenin kapanmaması için dönemin Rusçuk Milletvekili Hâfız Sadık Aliyev, eski Başmüftü Hoca-zâde Mehmed Muhyiddin Efendi, Nüvvâb Müdürü Emrullah Efendi, Razgrad Müftüsü Abdullah Efendi çok çaba göstermişlerdir. Ama bir netice alamamışlardır.

Razgrad Rüşdiyesi sel felâketinde yıkılınca Fevziye Medresesi odaları Razgrad Rüşdiyesine verilmiştir. Komünizm döneminde Razgrad Pedagoji Okulu açılınca medrese odaları yatakhane ve yemekhane olarak kullanılmıştır. 1955 yılında medrese binası ve İskender Bey Camisi yıkılarak yerine apartmanlar yapılmıştır.

BULGARİSTAN'IN EN ESKİ MÜSLÜMAN MABEDİ: OMUR-FAKI KÖYÜNDEKİ DERVİŞ BEY CAMİSİ

1970'lerde Derviş Bey Camisi

Bugünkü resmî adı Jeglartsi olup Dobruca'nın büyükçe köylerinden biri olan Omur-Fakı (Umur Fakih/Umur-fakı) tarih araştırmalarına konu olmuştur. Hacıoğlu-pazarcık (Dobriç) ili Kurt-pınar (Tervel) belediyesine bağlı olan bu köyü tartışmaların odağına oturtan camisinin yapılış tarihidir. Yaklaşık bir asırdır araştırmalara konu edilen bu cami ile ilgili Petür Miyatev, İbrahim Tatarlı, Starşimir Dimitrov, Jeko Popov, Nikolay Panayotov, Ahmet Cebeci, Mehmet Emin Yılmaz, Lübomir Mikov gibi bilim adamları kaleme aldıkları eserlerde görüş beyan etmişlerdir.

Osmanlı döneminde nahiyeye ve kaza merkezi olan Omur-fakı, Türkler tarafından kurulmuş ve genellikle Türklerle meskûn bir Dobruca köyüdür. Köyde Derviş Bey Camisi bulunmaktadır. Halk arasında Koca Cami olarak da nâm kazanan caminin kitabesi, epigrafik açıdan, dolayısıyla tarih açısından son derece önemlidir. Yukarıda sözünü ettiğimiz bilim adamlarının tespitlerine göre aslında ortada iki kitabe vardır. Birinci kitabe, 1128/1715-1716 yılında yapılan tamir kitabesidir. İkincisi ise 1278/1861-1862 yılına ait tamir kitabesidir. Caminin inşa kitabesi veya onun resmi ise elde mevcut değil.

Sözünü ettiğimiz iki kitabenin ilkinin 1960'lı yıllarda inceleyen İ. Tatarlı hocamızın belirttiğine göre, bu kitabe Omur-fakılı Halil Necibov ve Sefer Ragıbov tarafından 1951 yılında Hacı-mahalle'deki mescidin avlusuna konmuştur. Aslında kitabenin yerinden oynatılmasının sebebi, tarihçi A. Cebeci'nin belirttiğine göre, 1940 yılında Derviş Bey Camisinin yakılmasıdır.

İ. Tatarlı'dan önce bu kitabeyi gündeme getiren P. Miyatev'tir. Her ne kadar kitabeyi görmemişse de çevreden edindiği bilgilerle İ. Tatarlı'ya benzer bazı bilgileri paylaşmıştır. Ancak bu konudaki ilk çalışmaları yapan iki bilim adamının arasında bir fark vardır: Miyatev'e göre, Derviş Bey Camisi 698 yani 1298-1299 yılında kurulmuş, Tatarlı'ya göre ise 998/1589-1590 yılında yapılmıştır. Belirttiğimiz gibi, Miyatev birinci kitabeyi görmemiş, ancak yaşlılardan edindiği bilgiler ve ikinci tamir kitabesine dayanarak söz etmiştir. Tatarlı ise birinci kitabeyi görüp resmini de yayınlamış, ancak kitabe de geçen bir rakamın üstünün kırılmış olması sebebiyle yanlış okunduğunu ve bu hatanın ikinci kitabeye de yansıtıldığını savunmuştur.

Zaman içerisinde yapılan diğer araştırmalar da bazı farklı bilgi ve yorumlar sunmakla beraber iki görüşten birini tercih etmişlerdir. Bunlara bakılacak olursa, N. Panayotov'un yorumları genellikle asılsızdır, zira kitabedeki bazı kelimeleri yanlış okuyup anlamlandırarak yorumlarını da bunlara dayandırmıştır. J. Popov'un iddiaları ise ciddî olamayan rivayetlere dayanmaktadır. M. E. Yılmaz konuyu daha ziyade Sarı Saltuk döneminde yöreye yerleşenlerle irtibatlandırmak, mimarî özelliklerini vurgulamak ve benzeri cami örnekleriyle

le karşılaştırmak suretiyle Miyatev'in görüşünü esas almıştır. Ancak onun yorumlarında da tartışmalı bazı görüşler görüyoruz. Özellikle caminin ikinci tamirini köyde bulunan Sadrazam Kapıcı Binbaşısı İbrahim Ağa Çeşmesi ile irtibatlandırması bunun örneğidir. Kanaatimce iki kitabede geçen İbrahim Ağanın aynı şahıs olduğunu ispatlamak bu aşamada zor gözükmemektedir. Zira cami kitabesindeki tarih kesin olmakla birlikte, kanaatimce çeşmenin yapılış zamanı, son beytin ilk mısrasında değil de ikinci mısrasında cevher tarihi şeklinde belirtilmiştir. İki tarih arasında bir asra yakın zaman farkı söz konusudur.

Caminin kuruluş tarihiyle ilgili kanaatim, iyi korunmuş olup Dobriç Bölge Müftülüğünce muhafaza edilen ikinci tamir kitabesine itibar edilmesidir. Zira Tatarlı Hocanın sırf birinci kitabede bulunan "٩" rakamının üstünün kırılmış/kazınmış olduğu mülahazasıyla caminin tarihini 300 sene geriye götürmesi çok sağlıklı görülmemektedir. Böyle bir mülahaza, ortada bulunan ikinci kitabe tarafından çok açık bir şekilde reddedilmektedir. Birinci kitabe ile ilgili tereddütler ortada olmasına karşın ikinci kitabenin metni açıktır:

Evvelâ câmi-i şerifin binâ olmasına sâhibül-hayrât ve'l-hasenât Derviş Bey muvaffak oldu, sene 698.

Sâniyâ sâhibül-hayrât ve'l-hasenât İbrâhîm Ağa tâ'mir ettirmiş muvaffak oldu, sene 1128.

Sâlisâ kâffe-i ehâli-i karye sâhibül-hayrât ve'l-hasenât tâ'mirine muvaffak oldu, sene 1278.

Bu kitabe, camiye bölgedeki başka hayrseverlere atfetmenin de doğru olmayacağını göstermektedir. Bütün bunlardan hareketle ve bilhassa yöre halkının canlı hafızasındaki rivayetlerden anlaşıldığına göre, muhtemelen Sarı Saltuk dervişlerinin mekân tutup kurdukları Omur-fakı köyündeki caminin ilk kurucusu, yine Sarı Saltuk mensuplarından olan Derviş Bey isimli değerli zattır. Osmanlı Devletinin kuruluş tarihi olarak kabul edilen 1299 yılı ile yaşıt veya bir yıl öncesinden olan bu cami, ne yazık ki, günümüze kadar çalışır vaziyette gelebilmiş değildir. Zira 1940 yılında yakılmış, 1993 yılında tekrar yakılıp harap hâle getirilmiştir. Ancak caminin temelleri ve kısmen duvarları korunmuş olup civarındaki tarihî mezartaşları da bu eserimizin canlı tarihine ve yörenin Türk izlerinin derinliğine şahitlik etmektedir.

SALİH DELİORMAN, ARAŞTIRMACI

BEŞİNCİ RÂŞİT HALİFE:

HÂFİZ ÖMER BİN ABDÜLAZİZ

Emevîler döneminde İslâm ümmetinin başında bulunup halife olan ve gayretlerinden dolayı “beşinci râşit halife” olarak adlandırılan Ömer bin Abdülaziz 682 senesinde Medine’de doğmuştur. Ömer, Emevî halifelerinden Mervan b. Hakem’in oğlu Abdülaziz’in oğludur. Validesi tarafından ise soyu Hazreti Ömer’e uzanmaktadır, yani onun torunudur.

Ömer, daha küçük yaşlardayken ilme ilgi göstermiş, bu yakınlığı her geçen gün artmıştır. Medine’de fakih, müfessir ve muhaddis olan birçok zat-ı muhteremden ders almakla kalmayıp bunları pratiğe dökmüştür. Hatta ilerleyen zamanlarda üstatlarından dersler almaya gittiğinde onlara ders verir duruma gelmiştir.

Vakti geldiğinde Müslümanlar Ömer b. Abdülaziz’e biat edince halife oldu. Halifeliliği döneminde birçok değişiklikler meydana getirdi. Servetini İslâm devletine bağışladı, canını feda edercesine kendisini İslâm’a adadı.

Hâfız olan Ömer b. Abdülaziz takva sahibi bir zat idi. Bundan dolayı da devamlı teffekkür hâlindeydi. Rivayetlere göre, gecelerin üçte birini ibadetle geçirirdi.

Ömer bin Abdülaziz iyi bir insandı ve hilafete geçtiğinde de kibirden uzak, tevazu sahibi, fakirleri gözetip koruyan, Allah’ın kelâmına ve Peygamberimizin sünnetine uyan bir insan olarak tanınmıştır. Devlet malını tasarruf etmeyi prensip edinen Ömer b. Abdülaziz’in uygulamalarından biri de evinin dışındaki korumaları azaltmak olmuştur, ayrıca onlara yardım etmekten de geri durmamıştır. Kendisinden önceki halifelerin 300 kadar korumaları vardı. O ise az sayıdaki korumayı seçmiştir.

Halifeliliği döneminde (717-720) Ömer b. Abdülaziz, tevazusu, ilim ve hüsn-i zan sahibi oluşuyla meşhurdur. Oysa onun dönemi tam bir feryad u figan zamanıydı. Ondan önceki Emevî halifelerinin birçoğu Hz. Ali’ye ve onun evlâtlarına birçok küfürler etmişler, hatta minbere çıkıp Hz. Ali’ye hakaretler edilmiştir. Sübhanallah! Yine bu dönemde İslâm’a birçok bidat sokulmuş, hatta bir aralar belirli çevrelerde şarap normal bir içecek hâline gelmiştir. İşte tam bu vakitte Hızır gibi yetişmiştir Ömer bin Abdülaziz. Hâfız Ömer, bidatleri engellemek için çaba sarf etmiş ve başarılı da olmuştur. Onun diğer hizmetlerinden birkaçı ise şunlardır: zulümle alınan malları iade ettirmiş, fakirler için aşevi açtırmış ve her gün yemek

yapılarak fakir fukaraya dağıtılmış, Hz. Ali’yi kötüleyen niceleri bulunduğu için bunlara Hz. Ali’nin kötü bir insan olmadığını açıklamış, minberlerde Hz. Ali için söylenen kötü sözleri yasaklamıştır. Kullanılan o kötü sözlerin yerine hutbenin sonlarında kalplere şifa olan yüce kitabımız Kur’an-ı Kerim’in Nahl suresinden ayetler okunmasını emretmiştir. Böylece kötü bir adetten vazgeçilip hoş bir uygulama başlatılmıştır. Ama onun en önemli özelliklerinden biri Peygamberimiz Muhammed Mustafa’nın hadislerini bir araya toplayan

ilk halife olmasıdır.

Bu büyük insan, hulefa-i râşidinden olan Hz. Ömer’i örnek almıştır. Siyasette, davranışlarında ve pek tabii yardımseverliğinde onun yolundan gitmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Ömer b. Abdülaziz malının neredeyse tamamını devlet hazinesine bağışlamıştır. Sırf Allah’a daha yakın olabilmek için! Lüks elbiselerden ve o zamanki at arabalarından uzak duruyormuş. Hatta bazı rivayetlere göre, sadece 2-3 tane elbisesi bulunuyormuş koskoca halifenin! Çünkü devamlı Allah’a nasıl hesap vereceğini düşünüyormuş. Oysa Ömer bin Abdülaziz döneminde Müslümanlar Endülüsten tâ Türkistan’a, Yemen’den Azerbaycan topraklarına kadar büyük bir coğrafyaya sahiptiler. Ve onun hükmettiği kısa dönemde bu topraklara huzur ve güzellik hâkim olmuştu. Ne yazık ki, hayatıyla güzel bir örnek sunan Ömer bin Abdülaziz halifelik makamında topu topuna 2 yıl 5 ay 5 gün bulunmuştur.

Yazımızı Ömer bin Abdülaziz’in şu sözleriyle bitirelim: “Eğer bir kimse nefesine hâkim oluncaya kadar marûfu emretmez ve münkere engel olmazsa, bütün insanlar hayrı terk eder; marûfu emreden, münkerden nehyeden kalmaz ve Allah için vaaz eden ve nasihate çalışanlar azalır. Dünya, Allah dostlarının düşmanı, Allah düşmanlarının dostudur. Velilere gelince, dünya onları gam ve hüznü boğar; Allah’ın düşmanlarını ise aldatır ve Allah’tan uzaklaştırır. Tamahkârlıktan yani açgözlülüğten, kızgınlıktan ve nizâdan kendini koruyan kimse kurtulmuştur.”

Rabbim bizlere onun hayatını örnek alıp nice Ömerler yetiştirmeyi nasip eylesin!

MUSAB SABRİ NÜVVÂB İHL ÖĞRENCİSİ

İMAM KURLARIMIZ 2019 YILI MEZUNLARINI VERDİ

Ustina ve Şumnu'daki imam kurslarını 2019 yılında toplam 27 kursiyer başarıyla tamamladı. 21 Aralık 2019 tarihinde Şumnu Şerif Halil Paşa Camisinde düzenlenen mezuniyet programında 27 imam adayının diplomaları resmî olarak verildi. Şumnu Bölge Müftülüğü evsahipliğinde iki imam eğitim merkezi kursiyerlerinin hazırladıkları programı sunmalarıyla gerçekleşen mezuniyet etkinliği büyük bir ilgiyle takip edildi.

Törenin konukları arasında Başmüftü Dr. Mustafa Hacı, Yüksek İslâm Şura Başkanı Vedat S. Ahmed, Türkiye Cumhuriyeti Sofya Büyükelçiliği Sosyal İşler Müşaviri Mehmet Genç, imamlar ve ülkenin dört bir yanından müftülük çalışanları katıldı.

KUZEYLİ İMAMLARA RUSÇUK'TA SEMİNER YAPILDI

Rusçuk İmam Hatip Lisesi ev sahipliğinde 21 Aralık 2019 tarihi itibarıyla bir haftalık seminer düzenlendi. Seminere Rusçuk, Razgrad, Silistre, Dobriç, Tırgovişte ve Veliko Tırnovo bölge müftülüklerinden seçilmiş imamlar katıldı.

Rusçuk Bölge Müftülüğü himayesinde düzenlenen seminerde güzel ezan okuma, kamet, ilâhi ve hitabet konuları üzerine duruldu. İmamların günlük görevlerini daha güzel bir şekilde yerine getirmeleri için planlanmış olan bu hizmetiçi eğitim çalışması son derece verimli geçti.

Seminerin açılışına Başmüftülük İrşad Dairesi Başkanı Halil Hocov, Rusçuk Bölge Müftüsü Yücel Hüsnü ve Rusçuk İmam Hatip Lisesi Müdürü Tuncay Şerif katılarak hazır bulunan imamları selâmladılar.

RESTORE EDİLEN ÇAKIRLI CAMİSİ TÖRENLE AÇILDI

Kırcaali ili Kızılağaç (Kirkovo) belediyesine bağlı Çakırlar (Fotinovo) köyündeki tarihî cami, TİKA başta olmak üzere hayırseverlerin katkılarıyla restore edilerek 27 Aralık 2019 tarihinde kılınan Cuma namazıyla yeniden ibadete açıldı.

Kırcaali Bölge Müftülüğü tarafından düzenlenen cami açılış etkinliğine Bulgaristan Müslümanları Başmüftüsü Mustafa Hacı, Yüksek Şura Başkanı Vedat S. Ahmed, T. C. Sofya Büyükelçiliği Sosyal İşler Müşaviri Mehmet Genç ve Filibe Başkonsolosu Hüseyin Ergani katıldı. Yerel idareciler ile Türkiye ve Bulgaristan'dan çok sayıda Müslüman açılışta hazır bulundu.

HASKÖY MÜFTÜLÜĞÜNDEN GÜZEL BİR ETKİNLİK

Hasköy Bölge Müftülüğünün ilk kez düzenlediği ve yörenin geleneklerini canlandıran dinî içerikli kültürel programa bölgeden yaklaşık 200 misafir katıldı. Kültürel etkinlik 27 Aralık 2019 tarihinde Hasköy'de gerçekleştirildi.

Etkinliğe ev sahipliği yapan Bölge Müftüsü Basri Eminefendi, misafirleri selamlayarak program hakkında bilgi verdi. Ayrıca programın gelecek yıllarda geleneksel hâle getirileceğini vurguladı. Yüksek İslâm Şura Başkanı Vedat S. Ahmed katılımcılara hitaben yaptığı kısa konuşmasında kültür konusunun önemine değindi. İki bölüme ayrılan programın ilk kısmında Golemantsi ve Stamboliyski köylerinden Kur'ân kursu öğrencileri yöresel gelenek ve görenekleri canlandıran sahne oyunları, şiir ve müzikten oluşan bir gösteri sundular. İkinci kısmında ise Kırcaali "Dostlar" grubu geleneksel Rumeli türkülleri icra ettiler.

ЛЮБОВТА МЕЖДУ КАДЕР И ГАЙРЕТ

Чували ли сте за любовта между Кадер и Гайрет?

Но това е съвсем друга любовна история... Става дума за любовна история, в чийто лабиринт човек може да се изгуби. Тя е тайна, надхвърляща възможностите на човека. Но нека малко да я открянем и да се опитаме да надникнем през малкия ѝ прозорец...

Един от основните верски принципи на исляма е вярата в кадер, и то с доброто и лошото в него, които са от Аллах. Да обясним с няколко думи това: Аллах е създал Вселената, в това число и същината, или с други думи, прототипа ѝ – човека. Заедно с това, още преди създаването им, с изначалното си знание е предвидил, предопределил, т.е. начертал е всичко, което ще им се случи. Кораничните айети ясно заявяват, че всичко е предопределено по божествена преценка. Но нека да оставим настрана въпроса за кадера на Вселената, а да се концентрираме върху този на човека.

Според ислямската концепция предопределението кадер обхваща и вярата в доброто и злото като създадени от Аллах. Което ще рече, че добрините и злините, които ще бъдат извършени от човека, са предварително определени като кадер. Така вярваме, защото известният „Джебраил хадис“, който съдържа диалог между Джебраил и Мухаммед (с.а.с.), ни представя накратко основите на вярата, включително и вярата в кадер. Ролята на човека е да избере с частичната си воля и свобода, които са му предоставени от Аллах, между доброто и злото, които са създадени от Аллах, и да извърши доброто, което се харесва на Аллах, или нежеланото от Него зло. Тоест Аллах е съзателят на действията на човека, който избира кое да извърши. Така

предопределението кадер се сбъдва като съдба (каза). В резултат на което човек получава справедлива награда или наказание за стореното от него по собствена воля.

Добре, но... За какво са тези спорове за кадер в ислямския свят, продължаващи от 1400 години? Защо се поставят периодично на дневен ред „нови открития“, които са били на дневен ред и вчера?

В горните редове се опитахме да представим накратко вярата ни в кадер, но в интерес на истината въстъщност въпросът не е толкова простичък. Ненапрасно Мухаммед (с.а.с.) е определил въпроса за кадер като „една от тайните на Аллах“. Защото е свързан с въпроса за неведомото (гайб), т.е. надхвърля човешките възможности за получаване на пълна информация чрез умозаключение и опит. Затова, вместо задълбочаване и потъване в дълбините на сложния проблем, е добре да се съобразим с повелята на Аллаховия Пратеник и да не се занимаваме много с него. Защото източникът на проблема е ясен, става въпрос за божествена тайна... Следователно трябва да се задоволим с ограничените знания, които са ни предоставени от Корана и хадисите, и така, пречиствайки намеренията си, с помощта на Аллах ще преминем през това безбрежно море, обвито в тайни.

Нека не забравяме, че предопределението на човека – кадер, е влюбено в усърдието му, наречено гайрет... Но тук не става дума за любовта между нашите Кадер и Гайрет... Съгласно справедливата воля на Аллах предопределението кадер е обвързано с тънка нишка за усилията и гайрета на човека. Сакън, да не скъсаме тази нишка... И нека да изпълним това, което ни се полага. Да бъдем с Аллах, за да бъде Той с нас... Тогава несъмнено и съдбата ще бъде с нас!

Везан С. Амиг

Брой 1 (301)

Януари 2020
Година XXX

ISSN: 1312-9872

Издател

МЮСЮЛМАНСКО
ИЗПОВЕДАНИЕ
Главно мюфтийство

Вид издание

Месечно, периодично

Главен редактор

Ведат С. Ахмед

Редакционна колегия

Джемал Хатип
Д-р Исмаил Джамбазов
Д-р Кадир Мухаммед
Мурад Бошняк
Мухаммед Камбер

Технически редактор

Салих М. ШАБАНОВ

Контакти

София 1000

ул. „Братя Миладинови“ 27
Списание „Мюсюлмани“
Тел.: 02/ 981 60 01

Представителства

Мюсюлмански настоятелства
Районни мюфтийства

Online

www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Печат:

Sky Print

Абонаментни цени

Годишен: 24,00 лв.
Шестмесечен: 12,00 лв.

СЪДЪРЖАНИЕ

- 02 Усилена работа е решението на всички проблеми
- 05 Да се докоснем до съдбата
- 06 Предопределеността и късметът при женитбата
- 08 В дълбоките води на кадер

- 10 Мюсюлманите в село Галата
- 12 Годажът в ислямското право
- 14 До Мароко и назад-2
- 16 Съобщението от джамията
- 17 Салих Осман
- 18 Накратко

УСИЛЕНА РАБОТА Е РЕШЕНИЕТО НА ВСИЧКИ ПРОБЛЕМИ

► Уважаеми господин Зилябид, добре дошли на страниците на списание „Мюсюлмани“! Желание-то ни да направим това интервю е породено от изследванията Ви върху мюсюлманската общност в България и Вашите образователни и културни заслуги към нея. Вие сте родом от България, но сте от семейство, което е емигрирало в Турция. Важна част от образованието си сте получили в Турция, но за известно време се завърнахте в България и се занимавахте с образователна дейност. Живеете и работите в Турция, но като че ли сърцето Ви бие, казвайки „България“... Ще ни разкажете ли за това чувство?

Засегнахте една много чувствителна част в мен... Преди всичко искам да благодаря на ръководството и на целия екип на списание „Мюсюлмани“ за интервюто, за което ме поканихте! Вие сте прави, наистина душата ми живее, сърцето ми тупти за България. Моят земляк д-р Хасан Ефраимов от Добрич наскоро публикува книга с разкази, озаглавена „Дервишки караконджул“, в която разказва за копнежа на делиорманците, които навремето са емигрирали в Америка. Открих себе си сред тях. Жаждата и копнежа, които изпитваш към земята, в която си роден и пораснал... Това да имаш мечти за този край... Никога да не принадлежиш на мястото, където си емигри-

Интервю с родения в България турски изследовател Басри Зилябид (Чалъшкан)

Басри Зилябид (Чалъшкан) е роден през 1978 г. в село Бенковски, област Добрич. Получава основно образование в родното си място, след това, през 1995 г., завършва средно духовно училище в гр. Бига – Чанаккале, Турция, а през 2000 г. – Теологическия факултет на Университета „Мармара“. Магистър по ислямска история. Около десет години пребивава в София, преподава във Висшия ислямски институт. Понастоящем живее в Истанбул и работи в Центъра за научни изследвания. Преди няколко години на български език са издадени записките му по история на исляма, а през месец рамазан 2019 г. излезе от печат книгата му на турски език „Bulgaristan'da İslâm“ (Ислямът в България).

рал, и да се чувстваш чужд в него, дори и това да е твоят Анаватан – майка родина. Имаме мечта за България, а именно – тя да бъде озарена от светлината на исляма. Вярвам, че трябва да работим за тази кауза, където и да се намираме по света, ако искаме мюсюлманите в България да доживеят по-добри времена.

► **Като човек, който познава както България, така и Турция, можете ли да ни опишете портрета на мюсюлманите/турците от България, които живеят и от двете страни на границата? В този контекст какви са общите и различните им черти?**

Българските турци, живеещи в Турция, преди всичко са „гъочмени“ и „мухаджири“, т.е. изселници и преселници. Изселничеството е много трудно нещо. Именно затова

дедите ни са казали, че „гъочменликът е риза от огън“. Разбира се, след Руско-турската война, до ден днешен, винаги е имало изселвания, но онези, които са дошли преди 1989 г., тъй като са дошли съгласно различни изселнически договори, някак си са затворили дефтерите на своите мечти за България. Но хората, които идват с последната голяма изселническа вълна, имат двойно гражданство, затова те често се връщат в родния си край и отношенията им с него остават активни и жизнени. Трябва да отбележа, че честността и трудолюбието са основни характеристики на българските мюсюлмани/турци, където и да се намират те.

Комунизмът възпита атеистично поколение. Това не може да бъде отречено. Онези, които са посли

пътя на изселничеството през 50-те години на миналия век, за да спасят вярата си, наистина са били прави. Но през последните години забелязвам едно завръщане към религията сред гъочмените от 1989 г. и особено сред жените. Много радващо е да видя жени на възраст 60–65 години да научават да четат Коран-и Керим. Виждам го и в България. Аллах да е доволен от имамите, които полагат усилия за това.

► **Написахте много ценно произведение на турски език, озаглавено „Ислямът в България“, което е продукт на дългогодишни Ваши изследвания. Кой е най-важният фактор, който Ви накара да напишете този труд?**

В периода между 2001 и 2010 г., когато бях в София, видях, че независимо дали става дума за студенти, или за обикновени мюсюлмани, ние не познаваме нашето минало и история. Мюсюлманите, независимо от етническата си принадлежност, не се познават достатъчно добре помежду си. Пожелал и аз да допринеса с нещо в тази насока. Освен това, когато отивах и се връщах от Истанбул, винаги донасях по една-две от новоиздадените книги – на близки и приятели. Един от тях е многоуважаваният д-р Исмаил Джамбазов. Един ден той ми каза: „Вие ни донасяте тези книги, но не мислете, че така отговорността отпада от Вас. Освен нас има още стотици имами и хиляди мюсюлмани, с тях какво ще правите?“. В крайна сметка Исмаил ходжа е човек, който идва от журналистическите и издателските кръгове. Той много добре знае дните, в които са били отпечатвани десетки хиляди книги, за да се разпространява идеологията на комунизма. С една-две птички пролет не става... Именно затова, за оказване на по-голямо влияние, е необходимо религиозната и културната литература да бъде разпространявана сред по-големи маси от хора. Затова счетох за свое задължение да напиша тази книга и да я предоставя най-напред на имамите, а след това и на всички останали, които са заинтересовани от своята религия и култура.

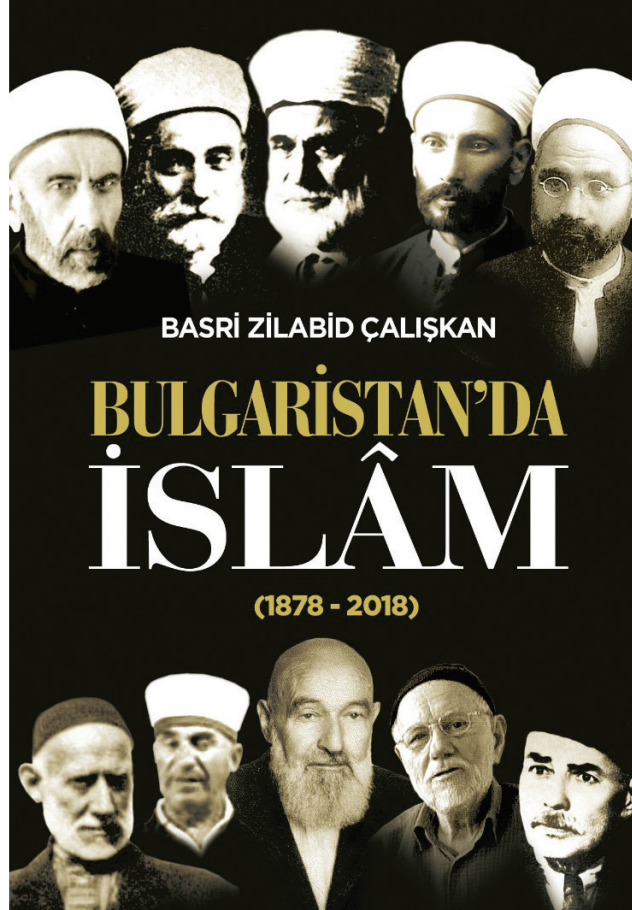
► **Имайки предвид Вашия труд, как бихте описали мюсюлманите в България?**

Мюсюлманската общност все още има много силни културни кодове. Въпреки раните, които получава от различните асимилационни опити, тя е силна и устойчива. Това, че властите искат да асимилират тази общност и я приемат за втора класа граждани, е противоречиво от гледна точка на политиките им, но това е и елемент, който спомогна за запазването на идентичността на мюсюлманите. Стана ясно, че политиките, които виждат мюсюлманите като заплаха, са погрешни. Мюсюлманската общност в България силно се придържа към своите традиции и е затворена към крайни елементи.

► **Какви според Вас са основните проблеми на българските мюсюлмани?**

Първият проблем касае общото образование. След това идва въпросът за религиозното и националното образование. Какъв процент от младежите мюсюлмани учат в университети? Какъв процент от нашата мюсюлманска младеж получава религиозно и общообразователно образование в нашите средни духовни училища? И накрая, какъв процент от учениците с турска идентичност изучават турски език? Нашата жизнена сила са трите духовни училища и уроците по турски език и религия – ислям, които се изучават в държавните училища. За учениците от турски произход е много важно също така и религията да се преподава на майчиния им турски език. Именно за това трябва да полагаме усилия.

Вторият ни проблем е слабата братска обич сред нас, която трябва

да подсилим. Какво искам да кажа с това? Мюсюлманинът трябва да обича своя брат мюсюлманин. Турци, помаци, цигани взаимно трябва да се обичаме и да не се нараняваме едни други.

Третото нещо, на което трябва да обърнем внимание, е, че все още не сме излъчили нашите автентични лидери. Това е свързано с духовната зрялост на общността ни. Това означава, че все още не сме достигнали тази зрялост.

► **А как виждате решението на тези проблеми?**

Във връзка с образованието нашето малцинство трябва да създаде някаква неправителствена образователна организация на национално ниво – сдружение или фондация, това би било много подходяща стъпка напред. И тъй като интервюто ни ще бъде публикувано в списание „Мюсюлмани“, трябва да кажа, че нашите приятели имами също имат големи отговорности. Знаем, че им е омръзнало да чуват това постоянно, но тежестта на този исторически и свещен дълг се пада върху тях. Особено онази част от него, която касае областта на религиозното образование. Всеки един сред имамите трябва да вземе намери да изпрати през годината поне един ученик в духовните учи-

лица. Трябва да постави това като цел за себе си. Както ибадетите не са приемливи без възнамерението нийет, така и останалите ни дела няма да бъдат успешни без искрено намерение. Ако в едно село кметът, учителят и имамът работят заедно, там нещата ще се оправят. Но преди всичко трябва да се работи, да се работи и да се работи... Усилена работа е решението на всички проблеми.

► **Нека преминем към друга тема – Вие сте човек, който постоянно се занимава с книги. И по-специално следите и популяризирате онези от тях, засягащи мюсюлманите в България, дори в последно време се занимавате с доставянето и разпространението им в България. Днес, когато интересът към книгите намалява, какъв е този Ваш интерес към книгата?!**

Може би чрез книгите се опитвам да задоволя копнежа си към родния край, не знам! Преди години един старец с побеляла коса ми беше казал: „Книгата е най-добрият приятел!“. И аз ги приех като приятел... Както казах и преди малко, книгите, които се издават в Истанбул, по някакъв начин трябва да достигнат до България. Нагърбих се и с тази задача, опитвам се да направя това, което е по силите ми. Приятелите ми, които пътуват до и от тук, доста ми помагат в това начинание, за което много им

благодаря. През последните години забелязвам нарастване на броя на книгите, които имат отношение към България, това е много радващо. Трябва да следим тези издания и да ги популяризираме в обществото ни чрез социалните мрежи.

Като съм намерил възможност, бих желал да споделя и една моя мечта. Бих искал един ден в София да основа „Турско-ислямска библиотека и музей“. Мисля, че прекрасната ни столица има необходимост от това.

► **Виждаме също, че пишете от години и дори има Ваши статии по страниците на „Мюсюлмани“ още когато изданието беше вестник. Какво мислите относно вестниците и списанията и в този ред на мисли – как оценявате списание „Мюсюлмани“? Какво бихте ни посъветвали, за да подобрим качеството на нашето списание?**

Вярвам, че всеки четящ човек трябва да пише нещо, та дори и това да бъде във вид на водене на дневник. Независимо от това дали написаното от него ще се издаде, или не. Мисля също, че онези от книгите, които не могат да се отпечатат, поне трябва да се съберат в някакъв архив. Ние винаги се задоволяваме с онова, което други са написали за нас. И за съжаление, не успяваме да подхраним достатъчно духовно и интелектуално мюсюлманската общност в България. Из-

точниците на това подхранване са предимно вестниците и списанията, а след това – книгите. И всички те са от голямо значение за нашата общност.

В днешно време има остра необходимост от един вестник на български и турски език, който да се издава и разпространява на национално ниво.

В религиозната сфера списание „Мюсюлмани“ до определена степен отговаря на тази необходимост. Но трябва да има и списание, което да докосва хората ни в областта на литературата, културата, изкуството и фолклора. Мисля, че първоначално може да се сформира един интернет портал, който да събере всичко това на едно място. Мюсюлманите в България имат голяма необходимост от медиен портал на турски и български език, в който да се публикуват новини, коментари и теми, свързани с нашата култура.

През тези 30 години списание „Мюсюлмани“ винаги вървеше към по-добро. Вече успя да състави своя авторски екип. Сега трябва да запази този състав и да организира срещи с общността. Издаването на списание, особено в религиозната сфера, е трудно начинание навсякъде по света. Затова ви поздравявам за вашата работа и успехи.

► **Господин Зилибид, благодарим Ви за отделеното време! Има ли нещо, което бихте желали да добавите?**

Благодаря ви, че ми предоставихте тази възможност. Годините текат като вода и списание „Мюсюлмани“ вече е на 30 години... Продължава да оставя следи в историята... В момента списанието е основен източник за изследователите, които проучват демократичния период на мюсюлманите в България. Все така напред...

► **Бъдете жив и здрав! Благодарим Ви от сърце, пожелаваме Ви още много нови произведения и разбира се, ще се радваме да четем Ваши статии на страниците на списание „Мюсюлмани“.**

ДА СЕ ДОКОСНЕМ ДО СЪДБАТА

ЕРЕН ЕКРЕМОВ ЕКСПЕРТ ОТДЕЛ „ВАКЪФИ“

Съдбата е една от шестте основи на вярата в исляма и който я отрече, става неверник. Но какво всъщност е съдбата? Според някои виждания всичко е предопределено от Аллах и човекът няма отношение към случващото се, а според други – Създателя не се бърка в делата на хората и те сами определят съдбата си.

Тази тема е една от най-важните и обсъждани теми от ислямските учени. За голямо съжаление, днешните ислямски учени са ангажирани с борба за надмощие помежду си, а не с адекватно представяне на темата за съдбата. Намирайки отговор на този екзистенциален въпрос, човек може коренно да промени начина си на мислене и респективно – начина на живот. Ако приемем, че съдбата е извън обсега на волята и желанията ни и управлява всичко в нашия живот, то ние сме лишени от правото на избор. Този амбивалентен прочит на съдбата е представен като „аргумент“ от тиранина Йезид за ексекцията на внука на Мухаммед (с.а.с.) Хазрети Хюсеин и цялото му семейство в битката при Кербеля. Оправдавайки се със „съдбата“, Йезид твърдял, че „Аллах е убил“ Хазрети Хюсеин, защото съдбата предопределя всичко!

В отговор на този прочит се заражда друга фракция, наречена кадерийе. Това течение е пълен антипод на модела Йезид. В намерението си да опонират те отричат изцяло съдбата, което е не по-малко опасно и в противоречие с Корана. Но дали съдбата наистина не ни дава никакъв шанс да повлияем на собствения си живот? Нека

да вземем за пример сура Лейл, айети 4–12, където Аллах Теала казва: „Вашите стремежи са различни! Който раздава и се бои, и вярва в Най-прекрасното, ще го улесним към лесното. А който е скъперник и пренебрегва, и взема за лъжа Най-прекрасното, ще го улесним към трудното и не ще го избави неговото богатство, когато пропадне. Наша грижа е напътването“.

От тези айети разбираме, че съществува причинно-следствената връзка! Тоест добрите дела водят до добри резултати, а лошите дела – съответно до лоши резултати. Можем да онагледим тази причинност например с брака. Какви са последициите от грешно направен избор?

Според един анализ всеки втори брак в новото хилядолетие приключва с развод преди десетата година, а половината деца в икономически развитите държави израстват в домове с един родител. Тази тенденция се задълбочава с годините, а обществото ни става все повече изтъкано от самотни хора, забулени от социален шум и виртуални, илюзорни заместители. Резултатът е отчайващ! Как предопределяме нашата съдба като следствие от нашия свободен избор? Ако си търсим съпруг

или съпруга в нощни клубове, сайтове за запознанства, фейсбук или други неподходящи места, вероятността за успешен брак рязко намалява. Ако приоритет при избора на партньор за брак са материалното и физическото състояние, то най-вероятно ще се наложи да направите компромис с духовното. В един достоверен хадис Пратеника на Аллах (с.а.с.) казва: „А онзи, чието преселение е за земни облаци или жена, с която да встъпи в брак, то неговото преселение е към онова, към което се е преселил/целял“. Което е продължение на следните изрази: „Делата са според намеренията. На всеки човек ще се въздаде според онова, което е възнамерявал. Онзи, чието преселение е към Аллах и Неговия Пратеник, то неговото преселение е към Аллах и Неговия пратеник“.

В сура Инсан Аллах повелява: „Това е поучение. Който желае, поема пътя към своя Господар. **Тогаваше пожелавете само онова, което Аллах желае. Аллах е всезнаещ, премъдр. Той въвежда когото пожелае в Своята милост, а за угнетителите е приготвил болезнено мъчение**“ (76: 29–31).

Според имам Матуриди умът е Аллахов дар, даден на човека. Чрез своя ум и разум хората познават прекрасното и грозното и разбират цената на своето съществуване. Грешките и недостатъците на раба започват, когато изостави разумното използване на ума си. Впрочем Аллах е избрал за Свой събеседник човека и го държи отговорен. Лишеният от разум няма вяра.

ПРЕДОПРЕДЕЛЕНОСТТА И КЪСМЕТА ПРИ ЖЕНИТБАТА

Д-Р АХМЕД ЛЮТОВ,
ДОКТОР ПО СОЦИОЛОГИЯ НА РЕЛИГИЯТА

От векове в обществата с мюсюлманско население има разбиране, или народно вярване, че женитбата е предопределена, че е късмет. Много от учените също казват, че изборът на съпруг или съпруга е късмет. Широко разпространена сред хората е и поговорката „Жена и коса не се избират – каквото ти е на късмет“. Нека се опитаме да разгледаме темата според догмите и нормите на ислямската религия и да видим какво повелява тя по този съществено важен за всяко общество въпрос.

По принцип женитбата от ислямска гледна точка е един правен договор. Този обет се извършва между две страни – мъж и жена. Една от страните прави предложение, а другата приема и се обвързват с договор, наречен никях. *В Корана Аллах Теаля повелява: „О, вярващи, изпълнявайте обетите“ (ел-Маиде, 5: 1).* Според *ислямското право* женитбата не е въпрос, свързан с ибадет, т.е. с ибадетите в тесния смисъл на думата. Тя се разглежда като част от муамелят (действията). Затова женитбата не е религиозна институция, но за да съществува и да работи добре, трябва да се спазват някои религиозни догми и определени граници.

Мюсюлманите – като вярващи граждани, принадлежащи

на определено общество – се стараят да живеят според повелите на Свещената ни книга Коран-и Керим и суннета на нашия Пратеник Мухаммед (с.а.с.). За женитбата в Корана Аллах казва така: „И не встъпвайте в брак със съдружаващи жени, докато не повярват! Вярваща робиня е по-добра от съдружаваща жена, дори да ви е възхитила. И не встъпвайте в брак със съдружаващи мъже, докато не повярват! Вярващ роб е по-добър от съдружаващ мъж, дори да ви е възхитил. Съдружаващите зоват към ада, а Аллах зове към рая и опрощението с Негово позволение. И обяснява Той знаменията Си на хората, за да се поучат“ (ел-Бакара, 2: 221). От този аяет се разбира с кого не трябва да се встъпва в брак. За мюсюлманина е най-важно да встъпи в брак с вярващ или вярваща. Човек има право и е задължен като мюсюлманин да търси съпруг или съпруга вярващ или вярваща.

Аллах разрешава на вярващите, след като намерят вярва-

щия човек от отсрещния пол, да имат правото и да харесват и избират. Може да правят избор в зависимост от разбирането си за красота. Доказателство за това е аяетът: „А ако ви е страх, че няма да сте справедливи към сираците, (ако се жените за тях) встъпвайте в брак с онези от жените, които харесвате – две и три, и четири. А ако ви е страх, че няма да сте справедливи – с една или с (пленнички) владени от десницата ви. Това е най-малкото, за да не се отклоните“ (ен-Ниса, 4: 3). От аяета става ясно, че вярващите мъже имат възможност и за повече от една жена, но това не е задължение, а само възможност и при спазване на определени условия. Едното условие е справедливост към всички, което на практика е невъзможно да бъде изпълнено.

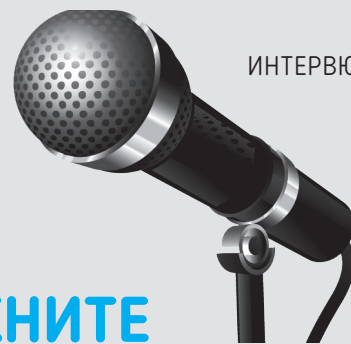
За съжаление, във всички ислямски общества и общности е навлязло разбирането и вярването, че женитбата е предопределеност и късмет. Точно обратното, самото об-

щество и общността, в която живеят хората, трябва да поощряват и помагат на младите мюсюлмани да се женят и омъжват и да създават семейства, за да могат да се възпроизвеждат. А това може да се прави само по законен според религията начин, тоест чрез женитбата. Най-малката градивна частица на обществото е семейството. Затова първо трябва да се поощрява и подкрепя образуването на семейство.

Обкръжението на мюсюлманите също трябва да окуражава и поощрява младите да създават семейства. Както видяхме по-горе, според исляма младите хора имат право на избор на своя половинка. Има много хадиси, в които нашият Пратеник Мухаммед (с.а.с.) казва какви са критериите за избор на съпруга, като ги подрежда в един хадис по следния начин. Първо – да са вярващи, след това – да са от добро поколение, да са богати и на последно място поставя красотата като критерий при създаването на семейство. Като завършек на хадиса казва: „И все пак вие предпочетете вярващите!“ В нашето съвремие, въпреки че всеки знае, че външната красота и богатството са временни, хората предпочитат и поставят като критерий на първо място външната красота, което е много погрешно.

Вярващите мюсюлмани трябва да се придържат към нормите и изискванията на религията си при избор на съпруга. Защото в мюсюлманската общност според религията и традициите все още мъжете отиват да искат момичетата, с които желаят да сключат брак, от родителите им. Жените не отиват да искат съпрузите си от техните семейства. След брака по традиция започват да живеят при семейството на съпруга. Там остават най-малко няколко месеца според възможностите на семейството, за да може да се предадат семейните традиции на новото семейство. Знаем, че ако традициите не противоречат на ислямските норми, е желателно да се спазват. Не трябва да се забравя, че от най-важната структурна част на обществото зависи цялото развитие на света. Основата, върху която трябва да се изгражда семейството, са вярата и доверието. Здраво семейство – здраво общество!

КАКВО СЕ СЛУЧВА?

...С ПРЕСТИЖНИТЕ НАГРАДИ „ХОДЖАЗАДЕ“?

Отговаря председателят на Висшия мюсюлмански съвет г-н Ведат С. Ахмед

► **Уважаеми г-н Ахмед, наскоро бяха връчени поредните годишни награди „Ходжазаде Мехмед Мухйиддин ефенди“. Вие оглавявате Комисията за връчване на тези награди към Висшия мюсюлмански съвет. Какво се случва с наградите?**

За мен е чест и изпитвам огромна радост от факта, че Висшият мюсюлмански съвет в рамките на мандат 2016–2020 г. успя да иницира една важна институционална дейност, а именно връчването на годишните награди на Висшия мюсюлмански съвет, които носят името на първия главен мюфтия, покойния Ходжазаде ефенди. Също така бих желал да отбележа факта, че решението за учредяване на наградата е взето в края на 2016 г. и тя се връчва от 2017 г., т.е. миналата година наградите бяха връчени за трета поредна година, което вече е доказателство за утвърдена практика. За това благодаря на членовете на Висшия мюсюлмански съвет и особено на членовете на Комисията, която е ангажирана с определянето на лауреатите, в която членуват районният мюфтия на Айтос Селятин Мухарем и зам.-ректорът на Висшия ислямски институт Айдын Юмеров. Но трябва да изкажа благодарност и на активния екип на Главно мюфтийство, който участва в организирането на вече превърналата се в традиция церемония, която се провежда на 8 декември в столицата ни.

► **А кой прави предложенията?**

Това също е важно, защото, ако ги няма тези, които правят предложенията, няма как да се изберат правилните хора. Затова предложенията се правят от много широк кръг от хора, включващ служителите на мюфтийствата, мюсюлманските настоятелства, имамите, ваизите, духовните училища, както и всички мюсюлмани, при условие номинациите да са направени от няколко души. Елхамдулилах, тази година имахме почти два пъти повече номинации, за което благодаря на всички, които се решиха да направят своите предложения. През настоящата година ще очакваме да има повече номинирани за наградите.

► **Колко души бяха наградени през 2019 г.?**

Броят на заслужилите наградата „Ходжазаде“ през изминалата година беше максималният, т.е. петима души – мюсюлмани и един немюсюлманин. Добре е да споделим имената им, това са: учителят Салих Осман от гр. Шумен; бащата на три момичета, които са обучени в средни и висши духовни училища, Якуб Хюммет от общ. Кирково; журналистката от БНР Севда Дюкянджи от София; активният имам Хюсеин Камберов от общ. Златоград и председателят на Българския хелзинкски комитет доц. Красимир Кънев. Поздравявам ги още веднъж!

В ДЪЛБОКИТЕ ВОДИ НА КАДЕР

МУРАД БОШНАК РАЙОНЕН МЮФТИЯ НА ПЛЕВЕН

Вярата в кадер има основополагащо място в ислямското верую. Аллах (дж.ш.) казва, че не ни е дал знание, освен малко, а знанието за кадера в този ред на мисли е съвсем нищожно. Известният учен Ибн Хаджер ел-Аскаляни казва, че „истинският път до знанието в тази област (съдбата каза и предопределението кадер) е дистанцирането от употребата на аналогията и разума и приемане за достатъчни доводи айтетите от Корана и хадисите на Пратеника (с.а.с.). Който отхвърли този подход, се е заблудил и се е изгубил в морето на съмнението и недоумението, не е намерил лек, за да излекува зрението си, нито онова, което душевно да го успокои. Всичко, което се случва, е поради причината, че кадерът е една от тайните на Аллах, който е Всезнаещ. Скрил го е от човешкия разум и разбиране заради мъдростта, която е известна само на Него, затова дори и избраните меляикета и пратеници не го знаят“.

Наистина Всемъдрия Аллах е скрил знанието от Своите творения. Поради Своята милост и мъдрост е забранил стремежа към откриването на скритите от Него неща. Той е повелил: „**Не Той ще бъде питан какво върши, а те ще бъдате питани**“ (ел-Енбия, 21: 23). Вижда се, че някои хора, използвайки разума и логиката в опит да си обяснят този въпрос, влизат във води, в които, колкото и да искат, не могат да плуват. В един момент започват да

отричат кадера, респективно първо хадиси, после и айети, твърдейки, че Аллах не бил споменал кадера в определена сура от Корана и че определени айети си противоречали. За съжаление, такива хора не могат да достигнат до брега, а Всевишния казва, че „...повелята на Аллах е предопределена съдба“ (ел-Ахзаб, 33: 38).

Относно въпроса за кадер съвременният мюсюлмански учен Омер ел-Ешкар казва, че когато и да започвал да пише по този въпрос, нещо в гърдите го притискало. Притеснявал се, защото осъзнавал отговорността, която следва.

Нека си спомним случая с чичото на Мухаммед (с.а.с.), който в смъртния час беше призван от племенника си да приеме исляма. Това беше неговото голямо желание, но какъв беше отговорът?... Това е кадерът! Някои ще кажат: тогава защо трябва да отговаряме пред Аллах (дж.ш.) в съдния ден. На тях бих отговорил: кадер е от гайб и ако ние знаехме всичко за това, то се губи смисълът на изпитанието пред Всевишния. Нима при вярата в съдния ден всичко е логично обяснимо? Същото е и при вярата в меляикетата... „**И как ще изтърпиш онова, за което нямаш знание?**“ (ел-Кехф, 18: 68). Да, нали и Муса (а.с.) не можеше да търпи, защото знанието му беше по-малко от това на Хъзър (а.с.). Нека се запитаме какво е нашето знание в съотношение със

знанието на Всезнаещия явното и скритото. Примерите, които могат да бъдат дадени, са много.

Всеки трябва да знае едно: че Аллах не ни дължи каквито и да е отговори на този свят, всеки ще получи отговорите на всичките си въпроси в съдния ден и тогава Той ще отсъди с безграничната Си справедливост. Нали никой не си мисли, че ако Аллах (дж.ш.) е отредил нещо и е повелил това да бъде така, би било възможно то да не се случи, както и никой да не си мисли, че на ахирета ще бъде ошетен от Аллах, Който е свел справедливостта до тежестта на прашинката. Ако някой се съмнява в определеното от Аллах, то той се съмнява в Неговото могъщество, в Неговото знание. А ако се съмнява, че в съдния ден ще бъде угнетен, то той се съмнява в Неговата справедливост.

Всеки е изпадал в определени ситуации, след които се е питал защо е постъпил така. Всеки понякога, без да е планирал, без да е имал някакъв нийет, е вдигал ръце и е правил дуа към Аллах, молил се е или е вършил нещо напълно различно от планиваното, което въобще не е и предполагал.

Какво си мислеше майката на Муса (а.с.), когато хвърли пеленачето си в реката? Някои ще кажат: тя го направи, за да спаси детето си. Да, така е, но защо не го направиха майките на другите убити деца? Всичко е ясно – чисто и просто Аллах ѝ внуши да го направи, а тя искаше да спаси детето си.

Правенето на дуа също е част от кадера. На кого се молим, от кого искаме и към кого се обръщаме във всеки намаз, когато казваме: „Напъти ни в правия път!“? Приетата дуа от Аллах променя нещата, но тук при нас, хората, а пред Аллах (дж.ш.) и дуата, и промяната са част от Неговото величие и мъдрост.

Ибн Аббас е казал, че „кадерът усъвършенства единобожието – тевхид, и който вярва в Единствения Аллах и в кадера, то той е завършил своя тевхид. А който вярва в единството на Аллах, а отрича кадера, неговото отричане руши неговия тевхид“.

Нека не забравяме предупреждението на Пратеника (с.а.с.), според когото „въпросът за кадера е като слънцето – колкото повече гледаш към него, толкова повече погледът ти се замъглява“.

ПОЗВОЛЕНИ И НЕПОЗВОЛЕНИ НЕЩА ЗА ЧОВЕК, КОЙТО Е ДЖУНУБ (НЕЧИСТ)

1. Позволено е на човек, който е джунуб (нечист, без гусюл), да споменава Аллах и да прави салеват на Пейгамбера (с.а.с.).

2. Позволено му е да слуша Коран, хадис и хутбе, ако е извън джамията.

3. Позволено му е също да прави дуа.

4. Да спи и да излиза от дома си в това положение, докато настъпи време за намаз. И ако например стане джунуб по време на сън след сабах намаз, после му е трудно да се изкъпе и реши, че ще може да се върне или изкъпе преди настъпването на обедния намаз, на него му е позволено да тръгне на път, но е мустехаб (хубаво) преди това да вземе абдест.

5. Ако нечистият (джунуб) човек иска да легне да поспи, преди да се изкъпе, мустехаб е да вземе абдест, защото така е постъпвал Расулюллах (с.а.с.).

6. На човек, който е без гусюл, се позволява да се храни и пие, преди да се изкъпе. Но е хубаво такъв човек да вземе абдест преди ядене и пиене.

7. Също така му се позволява да хваща, държи и чете религиозна литература, освен онези от книгите, в които айетите са повече от обикновените текстове в тях.

8. Позволено му е също да прави сутрешните и вечерните дуи и зикр.

9. Според мнението на учените от четирите мезхеба не е позволено човек, който е джунуб, да чете Коран.

10. Според тях също така не му е позволено да докосва Корана без обвивка.

11. Не му е позволено да седи в джамията.

12. За онзи, който е джунуб, е задължително да се изкъпе, ако е настъпило времето за намаз и все още не го е кланял.

13. Позволено е на човек, който осъмне джунуб и поиска да спазва оръч, да започне в това положение оръча си, но за него е задължително да се изкъпе преди намазите, които ще кланя през деня.

14. Ако човек, който е джунуб, се облече в някакви дрехи, а после ги свали, тези дрехи си остават чисти. Те не се замърсяват, както някои хора си мислят – че щом като дрехите са облечени в такова състояние, те вече са мръсни...

И все пак Аллах Теаля знае най-добре!

РАЗВИТИЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ РЕЛИГИОЗЕН ЖИВОТ НА МЮСЮЛМАНИТЕ В СЕЛО ГАЛАТА

ХЮСЕИН МЕХМЕД ИМАМ, ИСТОРИК

Сведенията за мюсюлманския религиозен живот в ловешкото село Галата през османския период са оскъдни. Известно ни е, че селата Градежница и Галата са малки и от колибарски тип. Останала е топонимията Ходжовски път, който идва от билото към село Градежница. Пътят от Градежница минавал покрай местността Даменица и слизал на сегашната ул. „Пещера“, където е джамията на с. Галата. Прекосявайки селото, минавал по стария път до местността Ярбашъ в с. Български извор, което преди това се наричало Турски извор. На още 100 м след разклона за Галата, прекосяващ главния

път София–Варна, се намирала и най-старата джамия в околността. Предполага се, че по този Ходжовски път жители от Градежница и Галата се отправяли за петкратни, петъчни и байрамски намази в най-старата джамия в района и за канене на имами и „джарафи“ (сюнетчии) от Български извор по време на курбани, сюннети, даване на имена, венчавки и погребения.

От края на османския период е известен и галатският пехливанин Халил Анчов (Hançoğlu), дядо на друг баш пехливанин на Къркпънар в Едирне – Сюлейман Хайриболу. Те се изселили в село Черкезмуселим, общ. Хайрабо-

лу. Също от времето на Халил Анчов е Ибрахим Айтаоглу от Български извор, който бил зурнаджия на борбите в Къркпънар. И двамата практикували своята дейност по времето на султан Абдулазиз I (1861–1876).

Джамията на Галата е построена през 1750 година. Минарето ѝ е дървено и е подпалено по време на Беглото (1878 г.). След 1880 г. село Галата се разраства, придобивайки днешния си вид. Там се заселват множество мюсюлмани (предимно помаци) от селата: Драгулин дол, Пещерна, Торос, Беленци, Румянцево, Луковит, Бежаново, Беглеж, Глава, Голец и пр. За тези преселения говорят

фамилиите в Галата: Маджарови, Команови (от заличената турска махала Коман към Троян), Ъсенлиевци, Добревски, Слатински (от Бяла Слатина).

През 1880 в с. Галата се заселва Усин (Хюсеин), последният имам на с. Добревци. След него от Истанбул дошъл софта Иззет (1903–1942), който е с торбешко или албанско потекло. През 1905 г. Маналовският род в селото е наречен Ходжовски – заради Махмуд Абдурахманов Ходжов, който починал през 1918 година. Още приживе Махмуд ходжа (обучен от предишните двама и в руждието на гр. Севлиево), заедно със своя брат и джамийски настоятел Али Абдурахманов Ходжов, избрали за негов наследник Шакир Мустафов Алчов (1884–1968 г.). Той е обучен в съществуващия мектеб до джамията, който след 1928 г. е превърнат в кметство. Там преподавал Хаджи Ибиш, докато Али молла Мутишев преподавал в мектеба на Български извор. И двамата починали мистериозно към 1927 г. и са погребани в двора на джамията. След като направил хатим, Шакир Алчов не успял да завърши руждието в гр. Плевен.

През 1931 г. в с. Галата вероучител е Алиосман Анков от с. Кирчево, чийто род е от Свищовско. Той обучавал учениците си в мектеба (джемаат одая) до джамията. През 1951 г. се оженил и временно живял в селото Али Халилов Ходжов (Анкин), който е предпоследният имам на с. Румянцево. След смъртта си в с. Румянцево той е наследен от своя зет Яшар, пришълец от Хасковско. През 1968 г. в с. Галата починал имамът Шакир Алчов, който е наследен от сина си Рамадан Шакиров Алчов (починал 2001 г.). От 2005 г. имам на с. Галата е Хюсеин Хюсеин Мехмед, пришълец от с. Резач, обл. Велико Търново.

В с. Галата гробищните паркове са в регулация. Заличаването им като джамийски имот датира още от 1940 г., когато председателят Сюлейман Ибов Менов е принуден да изкара нотариален акт, в който не са вписани около един декар в местността Дженини градини, но които са отбелязани в стария регулационен план от 1936 г. По това време за кмет на селото е избран Али Ибов Муков, баджанак на изворския имам Хюсеин Хюсеинов Чаушев (1918–1974 г.) и сват на Сюлейман Ибов Менов. Узаконили са недвижим вакъф 5 дка ливада и 15 дка гробищни паркове, 2/3 от които през тези години са празна мера за изхранване на селския вол, отглеждан в двора на джамията. Чрез превозване на материали (греди, камъни) и със собствени средства Али Ибов Муков съградил на главната улица два моста (сега под асфалтния път), първия етаж на училището и две чешми – в Галата и в Български извор. През 1944 г. Али Муков пада шехид, след като е зверски убит от партизаните, а трупът му е хвърлен в пещера в околностите на село Гложене.

През 1972 г. следващият председател на джамийските настоятели Асан Мустафов Галатски и Муто Керимски спечелили гражданско дело за обезщетение, тъй като от местността Горни гробища са отчуждени 2,360 дка. Със средствата реставрирали джамията на селото, като я разширили за сметка на джемаат одаята и изградили балкона за жените, сменили тиклите с цигли и я замазали отвън и отвътре.

На 9.06.1982 г. имамът, който бил и секретар, Рамадан Шакиров Мустафов изпратил писмо до Общинския народен съвет в гр. Тетевен, с което поискал в новия регулационен план от 1982 г. гробищните паркове да се впишат като джамийски имот,

независимо че за гробищен парк е отреден друг парцел от 5 дка извън регулация, който е заграден, но е неизползван. По същото време мерките по заличаването на надгробните паметници са възпрепятствани от местни жители – Селим Усинов Селимов (Бацлия) и др., които саботирали акцията. Писмото на Рамадан Шакиров Мустафов е уважено от общинската управа, но въпреки това статутът на джамийския имот е заменен с озеленена площ. Чрез този регулационен план от 1982 г. бившият мектеб (кметство, а по-късно фурна), както и гробовете на двамата вероучители попаднали на асфалтния път и са съборени и заличени. Рамадан Мустафов и Адем Махмудов Гадинов продължили с реставрацията на джамията, като изградили подпорната ограда. Към края на мандата си Рамадан Мустафов и Адем Гадинов заявили и вакъфската нива, която през 2010 г. е узаконена.

През 2003 г. и през 2015 г. под ръководството на мюсюлманските настоятели Рамадан Сюлейманов Селимов, Махмуд Омеров Туркоземцев и Ибрахим Усинов Лъков е изграден гробищният парк, като там са построени чешма и навес. Под тяхно ръководство през 2007 г. е изградена и вакъфската къща в двора на джамията. Но тъй като джамийските имоти в селото си останали със статут на озеленени площи и поради заплахата от ново завладяване, този път на новопостроената вакъфска къща, през 2008 г. те са узаконени чрез деклариране и със събрани от селото пари са изплатени предходните им данъци. Предимно чрез приходите от движимото (две маси за къпане) и недвижимо вакъфско имущество се постави алуминиева дограма, изгради се чешма за абдест и се обнови вътрешността на джамията.

ГОДЕЖЪТ В ИСЛЯМСКОТО ПРАВО

Д-Р МУСТАФА ХАДЖИ ГЛАВЕН МЮФТИЯ

В ислямското право понятието годеж означава „изразяване на желание за женитба от страна на мъж с определена жена, за която няма шериатска пречка за сключване на брак“.

Годежът е позволен, даже насърчаван от исляма, което е видно от следния аят: *„И не е прегрешение за вас да намекнете пред овдовелите жени за сгодяване...“* (ел-Бакара, 2: 235). А в хадис Мухаммед (с.а.с.) казва: *„Когато някой от вас се сгоди, ако може да види годеницата си, нека я види“* (Ахмед, Несаи).

ПОЛЗАТА И МЪДРОСТТА НА ГОДЕЖА

Годежът е въпрос, който съществува може би във всички общества и епохи, защото практическият живот го изисква. Ползата от годежа е, че дава възможност за запознанство между бъдещите съпрузи, което ще им осигури по-добро съжителство в бъдеще. А също така и ако някой от тях установи, че не може да се разбира с другия, ще се разделят, преди да са женени, защото преди женитбата раздялата е много по-лесна. Освен това годежът сближава мъжът със семейството на жената и по този начин той разбира повече за бъдещата си съпруга, тъй като ще има възможност да се запознае с традициите на това семейство.

РЕЛИГИОЗНАТА НОРМА ЗА ГОДЕЖА И ПОСЛЕДСТВИЯТА МУ

Годежът не е женитба, а само даден обет за бъдеща женитба. Това означава, че сгодените мъж и жена си остават чужди един за друг и не могат да съжителстват или да се уединяват, или да пътуват само двамата и т.н. И въпреки всичко от годежа произтичат следните по-

следствия:

1. След годежа не е позволено жената да се сгодява за друг, ако годежът ѝ с първия годеник не е разтрогнат. Харам е за друг мъж да ѝ предлага годеж, ако знае, че вече е сгодена. Ако не знае и предложи годеж на сгодена жена, то тя трябва да го осведоми, че вече е сгодена.

2. Всяка една от страните може да се откаже от годежа и не е длъжна да обяснява причините за това, въпреки че безпричинното разтрогване на годежа не е морална постъпка.

3. Годеникът и годеницата могат да се срещат в присъствието на близък роднина на жената като баща ѝ или брат ѝ.

ВИДОВЕ ГОДЕЖ

Според ислямските принципи годежът бива два вида от гледна точка на изразяването на предложението или съгласието за годеж:

1. Годеж чрез явно изразяване на предложението. Това означава, че мъжът директно заявява на жената предложението за годеж или заявява желанието си да се ожени за нея, като например ѝ каже: „Ще приемеш ли да ми станеш съпруга?“ или „Предлагам ти

годеж“ и пр. Това желание може да бъде заявено и пред настойника на въпросната жена.

2. Индиректно предложение за годеж или женитба. Това е един вид намекване за годеж или женитба, което се прави по време на изчаквателния период иддет на жената, ако тя е вдовица, когато тя няма право да се омъжи, докато не свърши този иддет от първия ѝ съпруг. По този начин може да се направи предложение за годеж и тогава, когато мъжът не е сигурен, че ще получи положителен отговор, затова се изразява с намек за годеж.

УСЛОВИЯ, НА КОИТО ТРЯБВА ДА ОТГОВАРЯ ГОДЕНИЦАТА

Шериатът нормира всяка част от човешкия живот, даже и преди раждането на човека, а и след неговата смърт. В този аспект, когато говорим за годеж, който е предвестник на женитбата, няма как да не отбележим и условията за тази важна част от човешкия живот. Условията, на които трябва да отговаря жената, за която се сгодява даден мъж, са:

1. Тя да не бъде харам за този мъж. Ако жената е роднина на този мъж, годежът е невалиден, тъй като

годежът не е самоцел, а е предвестник на женитбата.

2. Тя да бъде в изчакване на иддет. Това може да бъде по причина на развод или в резултат на смъртта на съпруга. Както вече споменахме, годежът може да бъде директен или индиректен.

3. Тя да не бъде сгодена за друг мъж. Мухаммед (с.а.с.) забранява годежа със сгодена жена, което е видно от хадиса: „*Никой да не се сгодява върху годежа на брат си, докато първият годеж не е развален*“ (Бухари).

ОТКАЗ ОТ ГОДЕЖ

Отказът от годеж означава една от страните или и двете страни да поискат разтрогване на годежа, след като той вече е факт. Дали това е позволено и какви последици има от такава постъпка?

Както вече казахме, годежът не е женитба, а само предварително споразумение за женитба, което означава, че годежът не е акд (договор) и при развалянето му нито една от страните не носи материална или юридическа отговорност. Следователно всяка една от страните може да се откаже от годежа, ако поиска. Но и тук шериатът е поставил принципи и се гледа дали отказът от годежа има уважителна според шериата причина.

Ако отказът се позовава на уважителна причина, като една от страните да разбере, че характеристиките им не са сходни и в бъдеще не могат да съжителстват; ако мъжът или жената са разбрали за някакъв недостатък у партньора си, за който досега не са знаели, и пр., при тази ситуация имат право да се откажат от годежа и не са отговорни пред Аллах Теаля. Но условието е да се запази в тайна недостатъкът, който налага развалянето на годежа.

Ако отказът от годеж е без уважителна причина, отказалият се не носи юридическа отговорност, както вече казахме. От морална гледна точка обаче отказалият се от годеж е накърнил достойнството на ответната страна, поради което носи отговорност пред Аллах Теаля. Още повече че годежът е обещание, а спазването на обещанията е основен принцип в ислямската етика. Това е регламентирано в Корана и хадисите. Аллах повелява: „*И изпълнявайте обета!* За обета се носи отговорност“ (ел-Исра, 17: 34). А в един хадис Мухаммед (с.а.с.) казва: „*Признаците на двуличника са три: когато говори, лъже; когато обещава, не изпълнява обещанието си; когато му бъде поверено нещо, не го пази*“.

След като отказалият се от годеж не носи материална отговорност, той не е длъжен да изплаща обезщетение на ответната страна, освен ако са дадени подаръци, за които учените имат разногласие дали трябва да се връщат, или не. Според ханефитския мезхеп подаръците се връщат, ако са налице, а ако са употребени или изконсумирани, не се връщат и не се плаща цената им.

Правилно ли е да се казва: „Какво да правя, това е моята съдба?“

Вярването в предопределеното (кадер) и съдбата (каза) е от основите на вярата. Но хората не могат да избягат от отговорност, като използват съдбата за оправдание.

Както не би било правилно човек да съгрешава, като казва: „Аллах е отредил така, това ми е било писано, аз какво да направя?“, така също не би било правилно да смята себе си за оневинен, след като е извършил грях, и да използва съдбата за оправдание.

Рабът е онзи, който пожелава действията, за които ще бъде отговорен, но той не ги създава; творенето принадлежи единствено на Аллах. В Свещения Коран се повелява: „...Твореца на всяко нещо“ (ел-Енам, 6: 102).

Ала това, че Твореца на всяко нещо е Аллах, не бива да ни кара да бягаме от отговорност и да прехвърляме лошите и грешните постъпки към Него. Подобно действие би било злоупотреба със съдбата.

Освен това, разчитайки на предопределеното и съдбата, да се изостави работата, без да се предприемат необходимите мерки за осигуряване на положителен резултат или предотвратяване на негативни последици, е поведение, което е несъвместимо с разбирането на исляма за съдбата. Аллах е свързал всяко нещо с редица причини. Ако човекът ги изпълни, Аллах създава резултата от тях. Това е законът на Аллах и Неговия кадер.

Следователно не е редно хората да казват: „Какво да правя, това е моята съдба?“. Защото частичната воля (ираде-и джузийе), с която Аллах е дарил човека в областта на отговорността, ще бъде причина той да бъде питан за своята вяра и дела.

И все пак Аллах Теаля знае най-добре!

ДО МАРОКО И НАЗАД - 2

РАБАТ И ПАЗАРЪТ

Отново дъждът прекъсна разходката ни и едвам се прибрахме до хотела. Следобед, в един промеждутък преди поредния дъжд, отидохме до пазара. Не подлежи на описване – колкото един квартал покрита площ с най-невероятни магазинчета. За размера му може да се съди по частта, отделена за риба, която беше колкото Халите в София. Невероятно изобилие от риба. Педята на Ъ. се оказа малка, когато реши да премери колко е широка една шайба от риба. Не мога да пропусна сергиите с маслини – невероятен вкус... В България не бях виждал да се продават такива маслини.

Интернетът в хотела се оказа, че е срещу заплащане, и след като разбрахме, че на гарата е свободен, се упътихме натам – да видим за новини от България и света и да проверим пощата. В бюфета интернетът уж е свободен, но ни казаха, че не е лошо да си поръчаме по нещо. Като погледнахме листа, изтръпнахме – един чай, колкото една вечеря в ресторанчетата на пазара за двама! Но ние открихме местенце в чакалнята, където можехме свободно да стоим и спокойно да сърфираме. И след това всеки ден бяхме там...

Централната джамия само по местоположението и големината ѝ можехме да я наречем такава, иначе архитектурно по нищо не се отличаваше от останалите. Разбира се, посетихме я и я заснехме.

Когато искахме да видим Кралския дворец, без да искам, се насадих на пачи яйца, както се казва. Достъпът до парка беше свободен за посетители, но независимо от това искаха паспортите. Аз се престарях,

Гарата в Маракеш

като си дадох и прескартата, и реакцията беше учудваща – ако искам да вляза като журналист, не може, но ако съм обикновен посетител – може. Чудихме се с Ъ. как ли гледат и фотографират обикновения посетител и журналистът! Не можахме да открием каква е разликата, а не бяхме сигурни дали и самата охрана би могла да ни каже...

С непрекъснати дъждове и студ прекарахме шест дни в Рабат. Планът ни беше да посетим още Фес и Маракеш. От Фес се отказахме – по на север е, а това значи, че там и времето е по-студено, а и ще вали повече.

Непрекъснато слушахме новините и гледахме по телевизията и интернет какво става по страните около Мароко и в самото него. Чувстваше се, че войната, ако не след часове, то до дни щеше да започне. Претеглихме всички „за“ и „против“ моето по-нататъшно

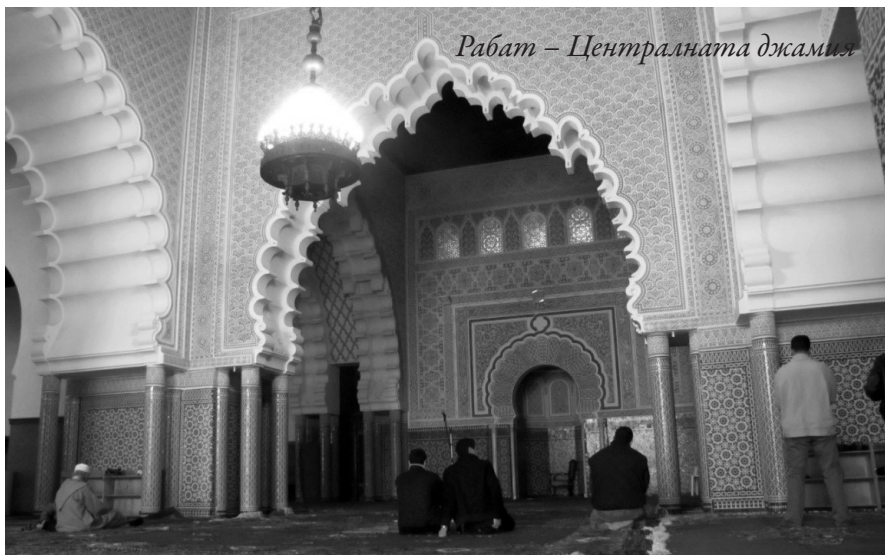

пътуване и най-накрая стигнахме до решението, че ще е най-добре да се приберем в Родината, а пътуването да отложим за по-благоприятно време.

МАРАКЕШ

В следващите дни решихме да посетим Маракеш. Самото му име в превод означава „красив град“. С нощния влак потеглихме от Рабат. Влакът – комфортен, седалките – удобни, и много скоро след тръгването на влака потъгнахме в дълбок сън. Маракеш ни посрещна с ярко и топло слънце. Просто беше невероятно. Гарата също като тази в Рабат – нова, красива. Няма боклуче по пода, няма графити – всичко блести. Купихме карта на Маракеш, оставихме раниците в някакво служебно помещение и тръгнахме из града. Красота и много зеленина... От една градина излизаш и веднага влизаш в следващата. Останахме с впечатлението, че всичките им градини са и ботанически. Не бяхме виждали такова голямо разнообразие от растителни видове. Неусетно така, от градина на градина, стигнахме пазара. Той също като този в Рабат – покрит, но по-малък и пред него голям площад. Направиха ни впечатление многото змиеукротители – едни свиреха на кобри и те се поклащаха в такт с музиката или просто следяха движението на свирката, не можахме да разберем, други ги навиваха по тялото си и подканяха да ги снимаш срещу заплащане, разбира се.

Изморени, вечерта се прибрахме на гарата и започнахме да гадаем дали ще ни оставят в нея за през нощта, или ще ни покажат вратата, а влакът ни за Казабланка е в 5 часа сутринта. Принудиха ни да напуснем гарата и ние започнахме да се оглеждаме за подходящо място за бивак покрай нея.

Рабат – Централната джамия

Едни момчета ни показаха удобно място и ние направихме там бивака. На сутринта бодри се качихме във влака за Казабланка и оттам – със самолета за Валенсия. Вечерта щяхме да сме в София.

НАЗАД...

Вече чакахме да започнат да ни пускат за качване на самолета от Валенсия за София, когато по уредбата прозвуча името ми. Спогледахме се с Ъ. – какво ли означава това, какво пак са открили? Втори път името ми по уредбата и един от стоящите на опашката пътници ми каза, че са ме викали отпред. Отидох, показах си паспорта и изведнъж служителката най-любезно го взе, представи го на проверяващия и преди да ме поведе, все още за мен неизвестно къде, ме попита сам ли пътувам. Събрах всичките си познания по испански и казах: „No, con mi mujer“ (Не, със съпругата си) и я посочих в опашката. Тя стои ни жива, ни умряла и не знае нито какво става, нито какво да мисли – веднага и нейният паспорт на проверяващия и ни поведоха като малки деца към изхода за самолета. Предадох ни на стюардесата и тя ни настани най-отпред, извади едно куфарче и ни запозна с пред-

пазните средства и как се борави с тях. Едва сега почнаха да пускат и останалите пътници. Така и не можахме да разберем как от „жив терорист“ се превърнах във ВИП пътник. Всичко се изясни, като си взех багажа – бях поставил прескартата си най-отгоре, те са я видели на скенера и тъй като всеки се пази да не попадне под перото на журналист, защото не се знае как ще бъде описан, бях станал ВИП пътник.

След три часа бяхме в София, а на сутринта по всички медии се съобщаваше за започнала военна офанзива срещу Либия, като за този ден беше и самолетният ми билет за Южна Африка и маршрутът на полета минаваше над Либия. Направих благодарствена дуа към Аллах, че ме предпази от погрешна стъпка.

Със съжаление гледах към самолетните билети, които останаха неизползвани. Макар че те останаха неизползвани, парите за тях излетяха, а с тях излетяха и мечтите ми да посетя втория по височина водопад в Драконовите планини – 936 метра, водопада Виктория, езерото Тана, откъдето извира Сини Нил, и още много природни забележителности.

ПЛАМЪК ЗАНЕВ ЖУРНАЛИСТ

СЪОБЩЕНИЕТО ОТ ДЖАМИЯТА

(Поучителен разказ)

Всяка сутрин се будех със звука на езана, който се носеше от минарето на нашата джамия. През годините, и най-вече докато бях дете, призивът езан се беше превърнал в моята „аларма“. Денят ми започваше с него и той обещавахе и вселяваше в сърцето ми сигурност и спокойствие. Сигурност, изразяваща се в това, че и днешният ден ще бъде успешен, че и в днешния ден Аллах ще е с мен и няма да ме изостави.

Една сутрин отново се събудих от гласа на имама, който идваше от джамията, но освен призива за сутрешен намаз прозвуча и друго съобщение... В селото имаше погребение и аз, като всеки човек, се смутих – страхувах се от смъртта. Знаех, че тя е неизбежна, вярвах, че няма да подмине никого, но въпреки това мисълта за нея ме плашеше. Странно е... Обичаме Аллах, а се страхуваме от смъртта и дори не се замисляме, че тя ни приближава до Него.

След като разбрах за погребението в селото ми,

започнах да си задавам някои въпроси: Аз достатъчно ли правя за Аллах? Служа ли му добре? Той дали е доволен от мен? Ами ако аз бях в ролята на починалия, къде щеше да бъде моето място? Трудно беше за мен да си дам отговор особено когато сърцето ми се страхуваше и търсеше помирение.

Но в крайна сметка разбрах, че най-доброто за мен беше да се доверя на Аллах, като по този начин Той щеше да даде отговор на всичките ми въпроси. И да съм Му благодарна за днешния ден и за всяко добро, с което ме е благословил, и за всяко зло, от което ме е спасил... И да се вслушвам по-често в „съобщенията“, които идват от джамията, защото те ни напомнят за Аллах и за преходността на този живот, както и за това, че *„Всяка душа ще вкуси смъртта. После при Нас ще бъдете върнати“* (ел-Анкебут, 29: 57).

Сеячът на семена в трудни времена: САЛИХ ОСМАН

Един турски поет казва: „Посей семе, ако не поникне, земята да се засрами...“.

Земята е щедра, тя дарява всеки, който посее и се грижи за нея. Така са и децата. Ако им дадеш нещо, един ден те също дават... Ако ги научиш на нещо, те го предават на други и така се получава верига за предаване и разпространяване на истината и доброто.

Салих ходжа е един от тези хора, които са посели семената на знанието, и то в трудни времена, когато някои трудно отстояваха „своето“, а други тепърва се престашаваха да вдигнат главите си подир отминалата буря.

Салих Осман е един от основоположниците на Средното духовно училище „Нювваб“ в град Шумен, нагърбили се с възраждането на това просветно огнище след близо четирidesет и пет годишна кома. Той е един от първите, включили се в педагогическия екип на училището, който се грижи за духовното израстване на първите плодове на демокрацията.

Салих Осман е роден на 7 април 1940 година в шуменското село Развигорово. Израства в семейството на Халил ходжа, който 38 години е бил имам, а четири години е учителствал. Още в семейството си е закърмен в духа на мъдростта на исляма. Основното си образование получава в турското училище в своето село, където почти всички учители се възпитаници на медресето „Нювваб“ в гр. Шумен. Там те посели в сърцето му интереса към науката, турския език, ислямската религия, турската култура и литература. Този интерес през учебната 1954/1955 година го отвежда пред дверите на Турската малцинствена гимназия „Назъм Хикмет“ в гр. Шумен, която е вид продължение на „Нювваб“, но при нови условия, с абсолютно нова програма и без изучаване на религия. Там Салих Осман

намира среда за развиване на своята културна идентичност, приятелява се със съмишленици, с които до ден днешен поддържа добри отношения. Дипломира се през 1958 г. и веднага започва да учителства и да разпространява знанията, които е получил.

След една година влиза в казармата, а след отбиване на военната си служба се записва във Ветеринарния техникум в гр. Добрич. Завършва го и пет години служи като ветеринарен лекар на своето село. Но желанието за повече знания не го оставя на мира, за това през 1967 г. се записва в специалност „Тюркология“ в Софийския университет. Дипломирайки се, Салих Осман отново се връща към учителската професия и до забраняването на турския език в училищата преподава майчиния си език в родния си край. Със засилването на насилствената асимилационна политика за учителите като него започват трудни времена. Те се прехранват от различни дейности, но залькът им горчи... Чак до настъпването на 10 ноември 1989 година, когато започва да вее полхът на демокрацията.

На 2 октомври 1990 г. в гр. Шумен се възражда училище „Нювваб“, открива се първото средно духовно училище. Салих Осман бива назначен за възпитател, но след кратко време той става учител по турски език и литература и заместник-директор. В годините, когато мюсюл-

манската общност води битка за премахване на комуниста Недим Генджев от поста на главния мюфтия, през 1994 г., учредителят и директор на „Нювваб“ Осман Исмаилов става районен мюфтия на Шумен, а неговият заместник Салих Осман е назначен за директор. Обаче няма и година след това новосформираното правителство на БСП връща Н. Генджев, а една от първите му работи е да уволни директора Салих Осман, който организира протести срещу комунистическия главен мюфтия.

След падането на Генджев през 1997 г. Салих Осман отново е сред екипа на „Нювваб“, но това е за много кратко време, тъй като се пенсионира.

Обаче неговата всеотдайност при възпитаването на немалка част от днешните мюфтии, учители, имами и ваизи се помни и днес. Особено методът му на обучение по турски език и литература е в основата на обичта на неговите ученици към майчиния език, което води до запознаване и с литературата. А това пък е в основата на добрите качества на неговите ученици, които днес изнасят проповеди из джамиите в цялата страна, лекции от университетските и училищните катедри, както и речи от политическите трибуни.

Неговите възпитаници го помнят с респект, защото той винаги е бил сериозен, но при цялата му сериозност и лъчезарен. А Салих ходжа и „днес се гордее с възпитаниците си и се чувства един от най-щастливите хора на света“.

За своя принос за развитието на духовното образование и изучаването на турския език в България през 2019 г. на учителя Салих Осман е връчена една от годишните награди „Ходжазаде Мехмед Мухийдин ефенди“.

АЛИОСМАН МЕХМЕД

СПИСАНИЕ „МЮСЮЛМАНИ“ ОТБЕЛЯЗА 30-ГОДИШНИЯ СИ ЮБИЛЕЙ

30-годишният юбилей и издадените 300 броя в цялостната издателска дейност на списание „Мюсюлмани“ бяха отбелязани с проведен дискуссионен форум на 16 декември 2019 г. в столицата. Темата на форума беше „Мюсюлманско-турски периодичен печат в България“.

Темата за турско-мюсюлманския периодичен печат беше разгледана детайлно, като бяха представени историята и развитието на различни периодични издания у нас. Участниците в дискуссионния форум изтъкнаха предизвикателствата и затрудненията, пред които се изправят

всекидневно.

Програмата на Главно мюфтийство завърши с церемония по връчване на юбилейни награди за принос в развитието на печатното издание. Сред отличените с почетни плакети бяха редактори и автори на списание „Мюсюлмани“.

30 ГОДИНИ ОТ РЕШЕНИЕТО ЗА ВРЪЩАНЕ НА МЮСЮЛМАНСКИТЕ ИМЕНА

На 5 декември 2019 г. Главно мюфтийство проведе дискусия на тема „30 години след връщането на имената“. Научно-дискуссионният форум бе организиран в столицата по повод настъпилите демократични промени в страната ни след 10 ноември 1989 г. и взимането на решение за възстановяване на мюсюлманско-турските имена. Лектори на модерираният от д-р Ахмед Лютов събитие бяха проф. Евгения Иванова, проф. Мюмюн Тахир и доц. д-р Михаил Иванов. Преди дискусията бе прожектиран филм, който отразява днешните нагласи и разбирания за имената в едно от родопските села. След което лекторите направиха кратки презентации, въз основа на които се дискутира горещият въпрос за имената.

АКТ НА СОЛИДАРНОСТ СЪС СИРАЦИТЕ

За поредна година учениците от Духовно училище – Момчилград, със съдействието и подкрепата на училищното ръководство, проявиха изключителна активност по време на социалната кампания на Мюсюлманско изповедание „Седмица на сираците“ 2019. Те организираха за каузата благотворителен базар в училището, на който се предлагаха домашно приготвени сладкиши и храни, лакомства и напитки, религиозна литература, както и ръчно изработени сувенири и изделия. В резултат на тази инициатива младежите успяха да съберат за каузата общата сума от 2555 лева. На 11 декември 2019 г. директорът на училището и група ученици проведеха среща с районния мюфтия на Кърджали Бейхан Мехмед, в рамките на която официално предадоха събраните средства като свой принос за проведената кампания „Седмица на сираците“.

МЕЖДУНАРОДЕН КОНГРЕС

Центърът за икономически и социални изследвания (ESAM) проведе традиционния си Международен конгрес на обединението на мюсюлманските общности. Той се състоя на 14–15 декември 2019 година, като това беше 28-ото издание на конгреса.

По покана на ESAM в международния форум в турската столица Анкара участваха над 120 души от 63 страни. Те представяха различни мюсюлмански общности от мюсюлманския свят – от Индонезия до Мароко, но имаше участници и от Америка и Европа. На събитието, което през 2019 г. се реализира под надслов „Мир, справедливост и милост за един нов свят“, мюсюлманската общност в България бе представена от председателя на Висшия мюсюлмански съвет Ведат С. Ахмед, който в изказването си акцентира върху необходимостта от мир, справедливост и милост в индивидуален и семеен план, за да се разшири кръгът им в обществен и световен мащаб.